

Citation: Yalçinkaya, A. & Koraltürk, M. (2018) İktisat Ve İşletme Tarihi Kaynağı Olarak İş İnsanı Hatırat Ve Oto/Biyografileri: Türkiye’de Yayımlanan Eserler Üzerine Bir Araştırma, BMIJ, (2018), 6(4): 981-1014 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v6i4.291>

İKTİSAT VE İŞLETME TARİHİ KAYNAĞI OLARAK İŞ İNSANI HATIRAT VE OTO/BİYOĞRAFİLERİ: TÜRKİYE’DE YAYIMLANAN ESERLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Akansel YALÇINKAYA²

Murat KORALTÜRK³

Received Date (Başvuru Tarihi): 25/09/2018

Accepted Date (Kabul Tarihi): 07/12/2018

Published Date (Yayın Tarihi): 04/01/2019

ÖZ

Bu çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. İlk olarak, Türkiye’de iş insanlarını konu edinen hatırat, biyografi ve otobiyografi türündeki eserleri belirli boyutlara göre sınıflandırmak, ikincil olarak ise, iş dünyasına yönelik hatırat ve oto/biyografi eserlerinin iktisat tarihi ile işletme tarihi yazınlarına yönelik muhtemel katkılarını keşfetmektir. Bu bağlamda, çalışmanın yazarları tarafından derlenen 1947’den 2018’e kadar 278 kitap, içerik analizi ile ilgili kategorilere göre analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, Türk iş insanları üzerine yayınlanan kitapların çoğunun, onaylı eserler veya para karşılığı kaleme alınmış biyografiler olduğunu ve bu kitapların önemli bir bölümünün hagiografi niteliğinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türk iş insanları ile ilgili yayınlanan kitapların çoğunluğu, sıfırdan zirveye turmanmaya ilişkin başarı öyküleridir. Araştırmanın sonuçları, Türk iş kadınlarının kitaplarının çok nadir olduğunu ve Türk iş kadınları hakkında sadece 8 kitap yayınlandığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: İş İnsanı, Biyografi, Otobiyografi, Anı

JEL Kodları: B31, N80, N84

MEMOIRS AND AUTO/BIOGRAPHIES OF BUSINESS PEOPLE AS ECONOMIC AND BUSINESS MANAGEMENT HISTORY SOURCE: A STUDY ON PUBLISHED BOOKS IN TURKEY

ABSTRACT

The aim of this paper is twofold. Firstly, to categorize the published memoir, biography and auto biography books of business people in Turkey by certain dimensions. Secondly, to explore the possible contributions of the published books on Turkish business people to economic and business history literature. In this context, 278 books from 1947 to 2018 compiled by authors of the study have been analyzed using content analysis according to related categories. Research results show that most of the published books on Turkish business people are authorized books or commissioned biographies and the majority of those books are hagiographies. In addition, many of the books published on Turkish business people are rags to riches stories. Results of the study also indicated that books of Turkish business women are very rare and there are only 8 books on Turkish business women.

Keywords: Business person, Biography, Autobiography, Memoir

JEL Codes: B31, N80, N84

¹ Bu çalışma, 27-28 Haziran 2018 tarihlerinde Bandırma’da düzenlenen International Conference on Empirical Economics and Social Science (ICESS’ 18)’de özet olarak sunulan bildirinin genişletilmiş ve güncellenmiş versiyonudur.

² Araş. Gör. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İşletme Bölümü, akansel.yacinkaya@medeniyet.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-7843-0612>

³ Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi, İktisat Bölümü, mkoralturk@marmara.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-7454-310X>

1. GİRİŞ

Anı/hatırat, biyografi ve otobiyografi türü metinler tarihin kendisi değil tarihin kaynaklarıdır. Özellikle 90'lı yıllardaki postmodernizmin etkileri, tarih alanında adına yeni biyografi veya biyografiye dönüş (*biographical turn*) (Renders, De Haan ve Harmsma, 2016) denen akımı gündeme getirmiş, tarihsel merakın aktörlere ve onların kimliklerine, anlamlandırmalarına ve söylemlerine dikkat çekmiştir (Spiekermann, 2016). Bu denli ilginçliğine karşın, uzun zaman tarihçilerin biyografının işlevini sorguladığı ve bu türden uzak durarak; büyük adamların tarihi diye küçümsediği ve bizatihi insanın yerine ekonomik, demografik, ekolojik ve sosyal motiflerin peşinde koşmayı tercih ettiği de söylenmektedir (Kırmızı, 2013: 5).

Biyografi, tarihçiliğin zahmetli ve popüler, ama aynı zamanda tartışmalı ve ihtilaflı dallarından birisidir. Kimine göre, tarih yazıcılığına giden en asil yol, kimine göreyse tepki ve uyuşmazlık kaynağıdır (Lässig, 2013:29). “*Biyografi (yaşamöyküsü) denilen yazı türü başkasının hayatını kayda geçirmekle ilgilenir. Biyografi bir hayatı yorumlayarak yazıyla anlatmaktır, onu bir metnin kalıbına sokmaktır. Bir hayatın yazılı temsilidir, inşasıdır, canlandırılmasıdır, sunumudur*” (Kırmızı, 2015:156-157). Bu bağlamda, biyografi bir kişinin doğumundan ölümüne kadar olan yaşamının bilgi, belge, görsel ve sözlü saptamalar ile şahitliklere dayanarak, anlatı formunda, kendisi dışındaki bir başka kişi tarafından yeniden kurulması (Tekeli, 2001:15) olarak da tanımlanabilir. Tarihçilere göre ise biyografi, belgelerin tanıklığı ve aracılığıyla keşfedilip yeniden düzenlenerek inşa edilmektedir (Ortaylı, 1999). Otobiyografi ise kişinin kendi tarafından yazılmış biyografisidir (Şirin, 2015:269). Onu biyografiden farklılaştıran esas özelliği bir kişinin yaşam deneyimini kendisinin yazmasıdır (Tekeli, 2001:15). Hatırat ise bir kişinin hayata dair tecrübelerinin sonradan kayda geçirilmesidir (Şirin, 2015:269). Bu tür metinler bir tarih kaynağı olarak öznellik taşımaktadır.

Hatırat ve oto/biyografi türü eserlerin tarihsel birer kaynak olarak değerini vurgulayan çalışmalardan biri Lässig (2013)'e aittir. Esasında, biyografi yazımı bağlamında birtakım önerilerde bulunmak üzere yola çıkan Lässig (2013), biyografilerin kimliği oluşturan göstergeler aracılığıyla ve biyografiye konu öznenin yakın çevresiyle birlikte yazılması gerektiğini belirtmiştir. Bundan dolayı ona göre, söz konusu biyografi, biyografisi yazılan öznenin kuşağına ait bir kolektif biyografi olarak da okunabileceğini belirterek; biyografilerin ayrı bir değer taşıdığını vurgulamıştır. Birinci (2018: 274) de, özellikle hatırat türünden eserlerin edebiyatın ve tarihin önemli ve hassas kaynakları arasında olduğunu hem yazarların hem de baskıya hazırlayanların ve basanların bu tür eserlere gereken değeri vermeleri

gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, hatırat türünden metinler, özellikle yakın çağ tarihinin en başta gelen kaynaklarıdır; zira beşerî bilgiler ancak bu türden kaynaklarda bulunmaktadır (Birinci, 2018:287). Bu tür eserlerde siyasi tarihten iktisat tarihine kadar, içtimai tarihten zihniyet tarihine kadar oldukça farklı alanlarda değerli bilgiler bulunmaktadır (Birinci, 2007:876). Dahası, en kötü hatıratın yazılmamış hatırat olduğu, zira bu tür eserlerin içerdikleri bilgilerin yerinin resmi veya gayri resmi başka kaynaklardan elde edilen bilgilerle ikame edilemeyeceği vurgulanmaktadır (Birinci, 2011:165). Tekeli (2001:16) de, her tarih yazısının daha sonraki tarihçiler tarafından kullanılan ikincil kaynaklar olduğunu ve bu bağlamda biyografiler ile otobiyografilerin de birer ikincil kaynak olarak düşünülüp değerlendirilebileceğini belirtmektedir.

Hatırat, biyografi ve otobiyografi türü eserlerin bahse konu bu önemine karşın, gerçekleştirilen kapsamlı yazın taraması özellikle yerli yazında bu yöndeki eserlere yönelik ilginin ve kullanımın hayli sınırlı olduğunu göstermektedir. Söz konusu tespit, bu eserlerden maksimum düzeyde istifade edecek alanlar söz konusu olduğunda akla gelen iktisat tarihi ile işletme tarihi bağlamında da büyük oranda geçerli olduğunu; ilgili alanlarda ikame edilmesi güç bilgiler ihtiva etmesine karşın bu eserlere yönelik birikimin hayli sınırlı düzeyde kaldığı da görülmektedir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada, iktisat tarihi ile işletme tarihi alanları açısından hatırat, biyografi ve otobiyografi türü eserlerin önemine, değerine ve ilgili alanlarda kullanımına ilişkin geniş kapsamlı bir yazın incelemesinden sonra; bu eserlerin kullanımının ilgili alanlar açısından önemine değinilerek görgül olarak bu eserlere dayanan analizlere yer verilmiştir. İzleyen bölümde ise bu eserlere ilişkin Türkiye’deki birikimi ortaya koyan görgül bir araştırmaya yer verilerek, söz konusu eserlerin ilgili alanlarda daha verimli bir biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla, eserler belirli boyutlar bağlamında analiz edilerek sınıflandırılmıştır. Çalışma, bulguların eleştirel ve yazınsal açıdan ifade ettiği çıkarımları içeren değerlendirme ve sonuç bölümüyle sonlandırılmıştır.

2. İKTİSAT TARİHİ BAĞLAMINDA İŞ İNSANI HATIRAT VE OTO/BİYOĞRAFİLERİ

İktisat tarihi yazını, özellikle de Amerikan kökenli iktisat tarihi yaklaşımı uzun yıllardır hatırat ve oto/biyografi türü eserleri odağına almıştır. Söz konusu yazına yakından bakıldığında, yalnızca iş insanlarını konu edinen biyografik sözlüklerden sıfırdan zirveye ulaşma hikâyelerine değin yazının bir hayli derinlik ve çeşitlilik kazandığı görülmektedir. Örneğin, Ingham (1983), yayınlamış olduğu “*Biographical Dictionary of American Business Leaders*” adlı biyografik iş insanları sözlüğü ile aralarında Alfred Chandler ve Thomas Cochran gibi

duayen isimlerin bulunduğu bir seçici kurul tarafından oluşturulan 450 isimlik eseri Amerikan ekonomi tarihine kazandırmıştır (Jeremy, 1985). Amerikan iktisat tarihi yazınının ilgili ve önemli bir bölümünü ise, sıfırdan zirveye (*rags to riches*) ulaşan girişimcilere odaklanan eserler oluşturmaktadır. Bu eserlerde sıklıkla vurgulanan ana kavram ise *Horatio Alger* mitidir. Bu akımdaki eserlerden birinde Sarachek (1978), 187 girişimcinin biyografileri ve şirket tarihleri üzerinden gerçekleştirdiği analizde, sıfırdan zirveye yükselen girişimcilerin büyük bölümünün babalarıyla problemlili bir büyüme dönemi geçirdiğini vurgulamaktadır. Naveh (1991) de, iş adamı biyografilerinin sıfırdan zirveye (*rags to riches*) hikâyeleri olarak ele alınabileceğini ve bu tür eserlerin sınıflararası sosyal geçişkenliğin mümkünlüğünü göstermesi bakımından Amerikan kamuoyunda geniş bir kitleye hitap ettiğini belirtmektedir.

İş insanlarının biyografilerine ekonomik açıdan yaklaşan Broeze (1996), bu yaklaşımın ekonomideki görünmez el yaklaşımına atıfla elleri görünür kılarak ekonomi tarihini insanileştirdiğini belirtmektedir. Yazar, ayrıca bu yaklaşımın tarihçilere farklı bakış açılarını adapte etme, alternatif bağlantılar kurma ve farklı temalar ile konuları takip edebilme fırsatı sunduğunu da belirtmektedir.

Birinci (2011:163), insan hakkındaki vasıtasız bilgilerin en büyük ve en dikkate değer bilgi kaynağının hatıra türünden eserlerde mevcut bulunduğunu belirterek; söz konusu bu tür eserlerin, iktisadi davranış içinde bulunan insanların zihniyet yapısını anlamak için çok kıymetli bilgileri ve yorum imkanlarını içerdiklerinin altını çizmektedir. İktisadi tarih kaynağı olarak yerli işadamı-girişimci ve profesyonel yöneticilerin anılarına, biyografi ve otobiyografilerine dikkat çeken çalışmaların başında Ayşe Buğra'nın *Devlet ve İşadamları* kitabı gelmektedir (Buğra, 1995). Buğra, Türkiye'de iş adamları-devlet ilişkisini bu metinlere dayanarak irdelemektedir. Bu kitapta, Türkiye'de büyük iş adamlarının oluşumu otobiyografik metinlere dayanılarak ele alınır.

Bu metinlerin kaynak olarak önemine yine Buğra'nın eseri bağlamında bakmakta yarar vardır. Örneğin Buğra, "*Türk işadamlarının iş alanı seçimlerini belirleyen uzmanlaşmanın büyük ölçüde rastgele yapıldığı*"nı bu metinlere dayanarak söylemektedir (Buğra, 1995:105). Yine bu metinlerden hareketle Buğra (1995:105-106); "*devletin, başlangıç döneminde kredi kaynağını oluşturmaya bile, ya işveren ya da en önemli müşteri olarak veya işadamının kariyerinin akışını değiştirecek bir projede ilk adım atmaya gerekli ana sermayeyi sağlayarak iş hayatındaki dönüm noktasında anahtar rolünü oynayabilmektedir.*" değerlendirmesini yapar. Buğra (1995:106), "*Her ne kadar bu işadamları açısından devlet tartışılmaz bir şekilde sorunlarının ve temel kaygularının kaynağını oluşturmada ise de, gerek bu otobiyografiler*

gerekse benim işadamlarıyla yapmış olduğum görüşmeler, işadamlarının devletin ekonomide ağırlıklı bir şekilde yer almasını normal bir olgu olarak kabul ettiklerini göstermektedir. Hatta sık sık, hem de gıpta ile, iş hayatında devletin daha etkin rol aldığı bazı başarılı ülkeler örnek olarak verilmektedir.” 2018 yılında Ayşe Buğra için yayınlanan eser (Savaşkan ve Ertan, 2018:9) de, Buğra'nın akademik hassasiyetlerini ve zenginliğini yansıtan bir armağan olmasının yanında bir yandan da onun devlet-ekonomi ve toplum arasındaki çok boyutlu ilişkiyi konu alan literatüre sunduğu katkıları da gözler önün sermektedir. Buğra'nın devlet ve işadamları arasındaki ilişkiye dair bu saptama ve değerlendirmelerinin ana kaynağını iş adamlarının otobiyografilerinin oluşturması, bu tür metinlere iktisadi tarih kaynağı olarak daha dikkatli bakmayı bize düşündürmektedir. Bu metinler yalnızca iş adamlarının devlet algısını anlayabilmek için değil kısaca girişimci profillerine dair bilgi edinme şansını okurlara verdikleri için de önemlidir. Buğra (1987) bir başka ve benzer değerlendirmesinde ise, *Nejat Eczacıbaşı, Vehbi Koç ve Sakıp Sabancı* gibi iş adamlarının anıları üzerinden söz konusu girişimcilerin yükselişlerini ve büyümelerini Türkiye'nin ekonomik ve politik bağlamla ilişkili olarak ele almaktadır. Tekeli ve İlkin (1993) ise, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türkiye'nin ilk girişimcileri sayılabilecek büyük müteahhitlerin gelişiminde bayındırlık ve demiryolu projelerinin etkisini müteahhitlerin biyografi ve hatıratları üzerinden araştırmışlardır.

3. İŞLETME VE YÖNETİM TARİHİ BAĞLAMINDA İŞ İNSANI HATIRAT VE OTO/BİYOĞRAFİLERİ

İktisat tarihi yazını yanında, biyografi türü eserler, daha genç ve yeni gelişmekte olan bir alan olarak işletmecilik ve yönetim tarihi alanı ile birlikte örgüt ve yönetim araştırmaları alanı için de önemli ve değerli kaynaklardır. Özellikle, işletme tarihi bağlamında, bu tür eserler, araştırmacılara farklı kaynaklardan elde edemeyecekleri nitelikte bilgiye sahip olma fırsatını kolaylıkla sağladıkları için de oldukça kıymetlidirler. Örneğin Ford vd. (2005), otobiyografilerin adeta birer katılımcı gözlem gibi kişinin içsel düşüncelerini yansıtmaları bağlamında da oldukça değerli ve ayrıcalıklı kaynaklar olduğu belirtmekte iken; Jacobs (2007) ise biyografilerin, yönetim eğitiminde vakalar ve teoriler ile birlikte destekleyici materyaller olarak kullanılması gerektiğinin altını çizmektedir. Reveley (2010) de, işletme tarihçileri için girişimci otobiyografilerinin, yalnızca girişimcinin tecrübelerini içermediğini, aynı zamanda yazanın kendi gördüğü ve yorumladığı resim ile izlenimleri içerdiği için de oldukça değerli olduğunun altını çizmektedir. Benzer şekilde, Carson ve Carson (1998), yönetim tarihi araştırmalarının metodolojik olarak biyografileri de bir kaynak olarak içerecek şekilde çeşitlendirilmesinden söz etmektedirler. Otobiyografilerin örgüt araştırmalarında nasıl ve

neden kullanılması gerektiğine ilişkin yazına önemli bir katkı sunan Mathias ve Smith (2016) ise, otobiyografilerin liderlerin düşünceleri, eylemleri ve duyguları gibi gizil ve derinlemesine içeriklere sahip olduğunu ve araştırmacıların bu nadir kaynakları göz ardı etmemeleri gerektiğini belirtmektedir.

Mayo (2012) ise, yönetim ve örgüt araştırmaları alanının farklı bir alt alanı olan liderlik açısından konuya yaklaşmakta ve özellikle biyografilerin liderlik eğitiminde ve öğretiminde kullanımının oldukça yararlı olduğunu belirtmektedir. Biyografi ve anı türü eserlerin, akademisyenlere, iş insanlarının farklı durumlarda aldıkları kararlar, farklı zorluklara karşı tepkileri ile liderliğe ve iş dünyasına ilişkin değerleri ve tutumları gibi liderliğin ve girişimciliğin farklı tezahürlerini araştırma olanağı sunduğu belirtilmektedir. Söz konusu bu araştırmalarla bahse konu iş insanlarının hayatlarındaki olaylara ilişkin yorumlamalarını ve önemli dönüm noktalarını açığa çıkarma fırsatı sunduğu da ifade edilmektedir. Aynı zamanda, iş insanlarına ait biyografi türü eserlerin, özellikle iktisat veya işletme tarihi ile yönetim tarihi araştırmalarına yönelik olarak yararlı birer materyal olduğu da vurgulanmaktadır (Valtonen, 2007:8).

Hatırat ve oto/biyografi türü eserlerin girişimcilik tarihi araştırmaları bağlamındaki önemine dikkat çeken Spiekermann (2016), bu tür eserlerin girişimciliği (özellikle de göçmen girişimciliğini) analiz etmede önemli kaynaklar olduğunu belirtmekte ve işletme tarihi bağlamında biyografi kullanımının iki genel yaklaşımı olduğunu ifade etmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki, biyografilerin girişimcilik araştırmalarındaki halihazırda var olan kuramların geliştirilmesinde kullanımı iken; diğeri ise işletme tarihçilerinin yeni girişimcilik tarihi adını verdikleri ve aktörlerin bireysel veya kolektif olarak piyasaları, sektörleri ve kapitalizmi dönüştürdükleri süreçleri ele alan yaklaşımdır. Corley (2006) ise, işletme tarihi bağlamında girişimci biyografilerinin hemen hemen bütün gelişmiş ülkelerde dikkate değer bir kaynak olduğunu göstermektedir.

Dawson ve Hjorth (2015), biyografilerin yönetim araştırmaları alanında kullanımını genişletecek bir açılım getirerek, söz konusu eserlerin aile işletmeciliği alanında yöntemsel bir açılım sağlayabileceğini ifade ederken; Lambrecht (2005) ise, biyografilerin vakaları destekleyici ve ailelerin hayat hikayelerini doğrulayıcı özelliklerinden dolayı aile işletmelerine ilişkin vaka analizi metodolojisini desteklemede kullanılması gerekliliğinden bahsetmektedir. Yönetim ve organizasyon alanında oto/biyografi türü eserlerin birer kaynak olarak kullanımına ilişkin önemli bir örnek ise, beş farklı geçmişe sahip ve farklı ülkelere gelen yöneticinin oluşumunu (*formation*) inceleyen Sims (1993)'in çalışmasıdır. Westley ve Mintzberg (1989)

ise, otobiyografik bir yaklaşımla *Edwin Land, Steve Jobs, Rene Levesque, Lee Iaocca* ve *Jan Carlzon* gibi beş liderin otobiyografisi üzerinden liderliği analiz etmişlerdir. Watson (2009) da, *GEC-Plessey Telecommunications* şirketinin kıdemli yöneticisi *Leonard Hilton*'ın otobiyografisi üzerinden yönetici kimliği inşasını analiz etmiştir.

Söz konusu bu olumlu ve önemli yönlerine karşın, Knowles (2013), iş insanlarının biyografilerinin tamamının tarihçilerden ziyade gazeteciler ve/veya iş dünyası yorumcuları tarafından kaleme alındığını; bunun sonucunda da işletme tarihi yazımında bu eserlerin kendine önemli bir yer edemediğini belirtmektedir. Ona göre, bu eser sahiplerinin akademi dışından gelen “tarihçiler” olması ve bu nedenle üretimlerinin akademik titizlikten yoksun olduğuna yönelik inancın varlığı bunun başat sebebidir.

İş insanlarının hatırat ve oto/biyografi türü eserlerinin yerli yazındaki kullanımına baktığımızda, söz konusu eserlere ilişkin yoğun bir ilgi olmamakla birlikte dikkate değer çalışmaların olduğu göze çarpmaktadır. Birinci (2011:166) de, özellikle iş insanlarını konu edinen hatırat ve oto/biyografi türü eserlerin tam bir tespitini yapacak ayrı bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu ifade ederek, bugüne değin yayınlanmış bulunan bu tür eserlerin Türkiye'nin yakın devir iktisadi tarihinin kıymetli, nadir ve gözden uzak kalmış hikayelerini ihtiva ettiğinin altını çizmektedir. Bu çalışma, işaret edilen bu boşluğu giderme amacına yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, ilginç bir biçimde, yerli yazında bu tür eserlerden yararlanan çalışmaların yalnızca işletme tarihi ile örgüt kuramı gibi makro yaklaşımlarla sınırlı kalmadığı, ayrıca liderlik, insan kaynakları ve girişimcilik gibi daha mikro düzeyli çalışmaların da olduğu söylenebilir. Örneğin, yerli yönetim ve organizasyon yazımında bu tür eserlerden bir kaynak olarak hayli erken bir dönemde yararlanan Erdoğan (2000; 2001)'un çalışmaları dikkat çekicidir. Otobiyografilerin, girişimciliğin psiko-sosyal ortamı hakkında önemli bir bilgi kaynağı olduğunu belirten ve Türk iş hayatında başarılı olmuş girişimci işadamlarının otobiyografilerini analiz ederek onların kariyer gelişimlerini incelemeyi amaçlayan Erdoğan (2000), işadamlarının kariyer gelişimini incelerken, kariyer aşamaları yerine, deneyimlerin daha anlamlı olduğunu; bu noktadan hareketle, işadamlarının kariyer gelişimini deneyimler ışığında açıklamanın daha yararlı olduğunu ifade etmektedir. İnsan kaynakları alanındaki oto/biyografi türü eserlerin bir kaynak olarak kullanımına ilişkin daha güncel katkılar da yine Erdoğan ve arkadaşlarından gelmiştir. Akademik ilgisini girişimci iş adamlarından profesyonel yöneticilere yönlendiren yazar, Türkiye'nin önde gelen dört CEO'sunun kariyer inşalarını oto/biyografi türü eserleri üzerinden incelemiş ve incelemeye konu yöneticilerin hayli prestijli ve ayrıcalıklı aile ve eğitim geçmişlerinin motivasyon sağlamakla birlikte

kariyerlerinin başlangıcında zengin bir sosyal sermaye sağladığını da belirtmektedir (Erdoğan, 2016). Türkiye'nin önde gelen dört CEO'sunun CEO markalaşmasını yine benzer şekilde oto/biyografileri üzerinden inceleyen Erdoğan ve Esen (2018) ise, CEO'ların kariyer markalarının belirleyicilerini değişime yönelik liderlik, izlenim yönetimi, kariyer geçmişleri ve şirketin markası olarak sıralamışlardır.

İnsan kaynakları araştırmaları yanında, Türkiye'deki iş insanlarını konu alan hatırat ve oto/biyografiler liderlik araştırmalarında da kendine yer bulmuştur. Örneğin, Vatansever (2017), *Sabancı Holding* üst düzey yöneticilerinden *Turgut Uzer*'in otantik liderliğini otobiyografisi olan "*Olymp ve Faniler*" adlı eser üzerinden analiz etmiştir.

Yönetim ve organizasyon tarihi bağlamında hatırat ve oto/biyografi türü eserler, örgüt kuramı alanı bağlamında da ilgi devşirmiştir. Buna ilişkin, örneğin Ağlargoç (2015), *Vehbi Koç*'un otobiyografi kitaplarından ve hakkında yazılan diğer eserlerden hareketle kurumsal bir analiz gerçekleştirerek; Türkiye bağlamında iş adamı kavramının betimlenmesi adına *Vehbi Koç*'un gerçekleştirdiği kurumsal işleri belirlemiştir. Dirlik ve Erçek (2015) ise, bu tür eserlerin kullanımında önemli bir adım atarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Türkiye'deki işletme gruplarının sahip ve yöneticileri ile ilgili hatırat ve oto/biyografiler yanında hem örgüt kuramı alanı hem de işletme tarihi alanı için hatırat ve oto/biyografiler gibi önemli birer kaynak olan kurum ve şirket tarihlerini de analize katarak; bu eserlerin genel olarak Türk iş sistemini anlamada sundukları bilgilerin önemine ve değerine değinmişlerdir. Erçek (2012) ise, Türk işletme gruplarının kuruluşuna ilişkin dinamikler üzerinden bu grupların kökenlerini ve belirgin özelliklerini yazında hâkim paradigmanın aksine söz konusu grupların kurucularının otobiyografileri ve buna ek olarak şirket tarihleri üzerinden analiz etmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de iş insanlarını konu edinen hatırat, biyografi ve otobiyografi türündeki eserleri belirli kategoriler dâhilinde sınıflandırmak ve iş dünyasına yönelik hatırat ve oto/biyografi yazınının özelliklerini belirleyerek iktisat tarihi ile işletme tarihi alanlarına yönelik kullanımlarını artırmaktır. Çalışma, ayrıca Türkiye'deki hatırat, biyografi ve otobiyografi türündeki eserleri belirleyerek özellikle iktisat tarihi ile işletme tarihi başta olmak üzere bu eserlerin sosyal bilimler için taşıdığı potansiyeli ortaya çıkarmayı da hedeflemektedir.

Türkiye'deki iş insanlarının hayatını ve tecrübelerini anlatan anı, biyografi ve otobiyografi türündeki eserler, iktisat tarihi ile işletme tarihi alanlarına katkıları dışında, Cumhuriyet'i makroekonomik değişkenler aracılığıyla değil, mikro düzeyde, iş hayatıyla

ilişkili olarak yazmak gibi yeni bir açılım sağlaması nedeniyle de oldukça değerlidir. Zira İlhan Tekeli'ye göre, kurum tarihleri, aslında mikro tarih yazımının altyapısını hazırlamaktadırlar ve kendisi böyle bir deneme yapmanın değerli bir uğraş olduğunun da altını çizmektedir (Cengizkan, 2007). Benzer şekilde, Birinci (2011:165) de, Türkiye'de son yıllarda hatırat türünden eserlerin yazarları ve buna bağlı olarak mevzuunun ve muhtevasının değişmesiyle birlikte iktisadi alandaki bilgilerin de arttığını ve böylece iktisadi hayat ve uzun vadede iktisat tarihi ile iktisadi zihniyetin değişmesi hakkındaki araştırmalar için çok kıymetli bilgilerin ortaya çıktığını ve bu konudaki yorumlara zemin hazırladığını belirtmektedir.

Araştırmayı önemli kılan bir başka husus, sadece iş insanlarına odaklanmamakla birlikte, genel olarak bu tür eserlerin tam bir tespitini yapabilmeyen uzun bir zamana muhtaç ve zorlu bir araştırmayı gerektirdiğinin zikredilmesidir (Birinci, 2007:871). Zira, hem genel olarak hatırat ve oto/biyografi türüne ait eserlerin alelade bir listesinin bile bulunmadığı ve izahlı bir bibliyografyaya gereksinim olduğu (Birinci, 2007:871, 881) hem de iş insanlarına ilişkin bu tür eserlerin bir tespitini içerecek bir çalışmaya ihtiyaç olduğu (Birinci, 2011:166), araştırmının önemini ve değerini gözler önüne sermektedir. Araştırmanın bir diğer önemi ise, yerli yazında biyografik bilgi üretiminin eksik olması ve maalesef üretilen biyografik bilgilerin de araştırmalarda tatmin edici düzeyde kullanılmamasıdır (Birinci, 2016:51). Bu bağlamda, araştırmının kısıtlı düzeyde de olsa bu konuda katkı sağlaması beklenmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın amacına ulaşabilmek için çalışmanın yazarları tarafından Türkiye'deki iş insanlarının hayatını ve tecrübelerini anlatan anı, biyografi ve otobiyografi türündeki eserlere ilişkin bir liste⁴ oluşturulmuştur. Söz konusu liste, *TBMM Kütüphanesi*, *Salt Araştırma*, *Milli Kütüphane*, *İBB Atatürk Kitaplığı* ve *ULAKBİM Toplu Katalog* üzerindeki taramalar sonucunda hazırlanmıştır. Prestij eser olarak basılan ve yalnızca belirli kimselere sunulan eserlere ise, ikinci el kitap satış platformu Nadir Kitap web sitesi üzerinden gerçekleştirilen taramalarla ulaşılmıştır.

Söz konusu liste çalışmanın iki yazarı tarafından kodlanarak nicel içerik analizi uygulanmıştır (Bilgin, 2006). İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biridir. İçerik analizi ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tümdengelimci bir yol takip edilmektedir. İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir.

⁴ Söz konusu liste, çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

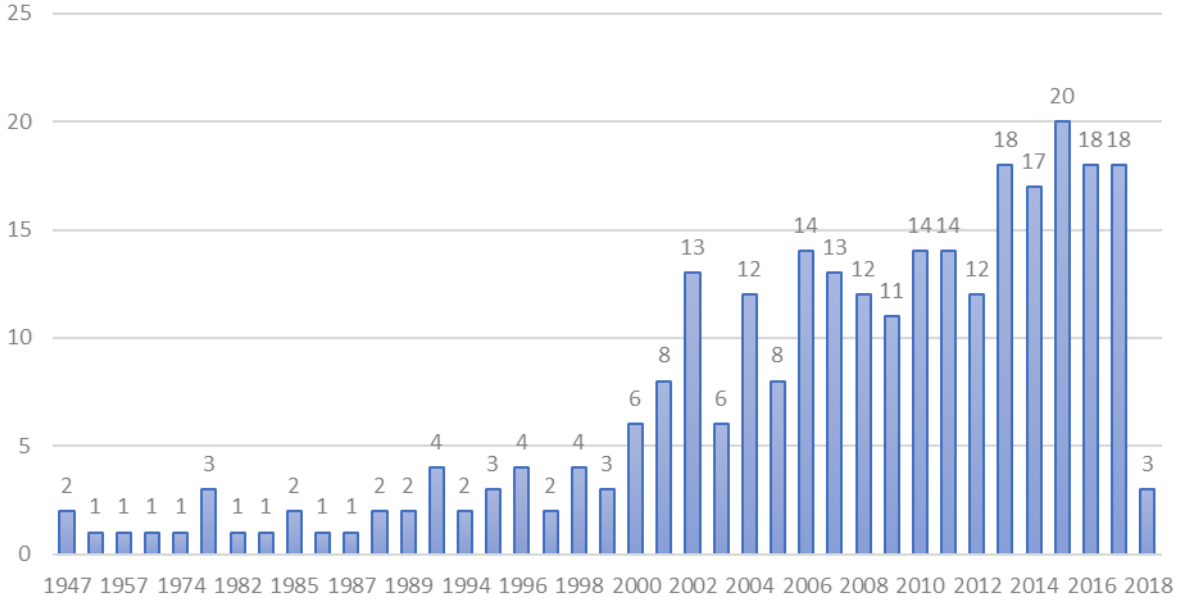
Araştırmacı daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır (Özdemir, 2010:335). Yöntembilim yazınında içerik analizinin nicel ve nitel bir yaklaşımla gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Buna göre, kavramlar ve ifadeler arasında istatistiksel ilişkiler araştırılmışsa bu tür nicel içerik analizi olarak isimlendirilir (Şencan, 2005:533). İçerik analizinin nicel veya nitel olması gerektiğini ileri sürenler arasındaki tartışmanın halen sürdüğünü ve hatta analiz sonucu verilen sonuçların nicel olmayacaksa içerik analizi yapmaya gerek dahi olmadığını belirtenler de vardır (Koçak ve Arun, 2006:23). Zira içerik analizi, ortaya çıkışı bağlamında metin formundaki verilerle sayısal analiz yürütmeye dayalıdır ve esas olarak nicel araştırma geleneği içinde yer almaktadır (Kuş, 2007:32). İçerik analizine temel teşkil eden, analiz öncesinde yazarlar tarafından belirlenen ve kodlamada kullanılan boyutlar; yayın yılı, sektör, yazar, iş insanının cinsiyeti, kitabın basım ve dağıtımını ile yayınlandığı yayınevi olarak şeklinde belirlenmiştir.

6. BULGULAR

Çalışma kapsamında incelemeye tabi, girişimci, iş insanı ve profesyonel yöneticilere ilişkin anı/hatırat, biyografisi veya otobiyografi olarak kaleme alınmış olan 278 adet kitap bulunmaktadır. Araştırmacının bu bölümünde, çalışmanın bulguları içerik analizi kapsamında incelenen boyutlar bağlamında sırasıyla verilmiştir.

6.1. Eserlerin Yayın Yılı

Çalışma kapsamında analiz edilen kitapların yayın yılları itibariyle dağılımına bakıldığında, eserlerin 1947 yılından 2018'e uzanan 70 yılı henüz aşmış olan bir periyotta yayınlandıkları görülmektedir. 278 kitabın yayın yıllarına göre dağılımına bakıldığında ise 1980'li yılların başlarına kadar yalnızca altı adet kitabın yayınlandığı (1947, 1949, 1957, 1972, 1974) dikkati çekmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu alandaki ilk eserler 1947 yılında, iş adamı ve siyasetçi Nuri Demirağ'ın Ziya Şakir tarafından kaleme alınan "*Nuri Demirağ Kimdir?*" adlı biyografisi ile Rizeli iş adamı Şakir Kopuz'un otobiyografisi olan "*Kopuzlar*" adlı eserlerdir. Geriye kalan 272 kitabın ise 1980'lerden bugüne uzanan süreçte yayınladığı anlaşılmaktadır. Bu 272 kitabın 1980'lerden bugüne uzanan süreçte yayın yıllarına göre dağılımına bakıldığında ise yıl bazında 10 ve üstünde kitabın 2000'li yıllarda yayınlanmaya başladığı görülmektedir. Analiz kapsamında incelenen eserlerin yayın yıllarına göre dağılımı Şekil 1.'de görülmektedir.

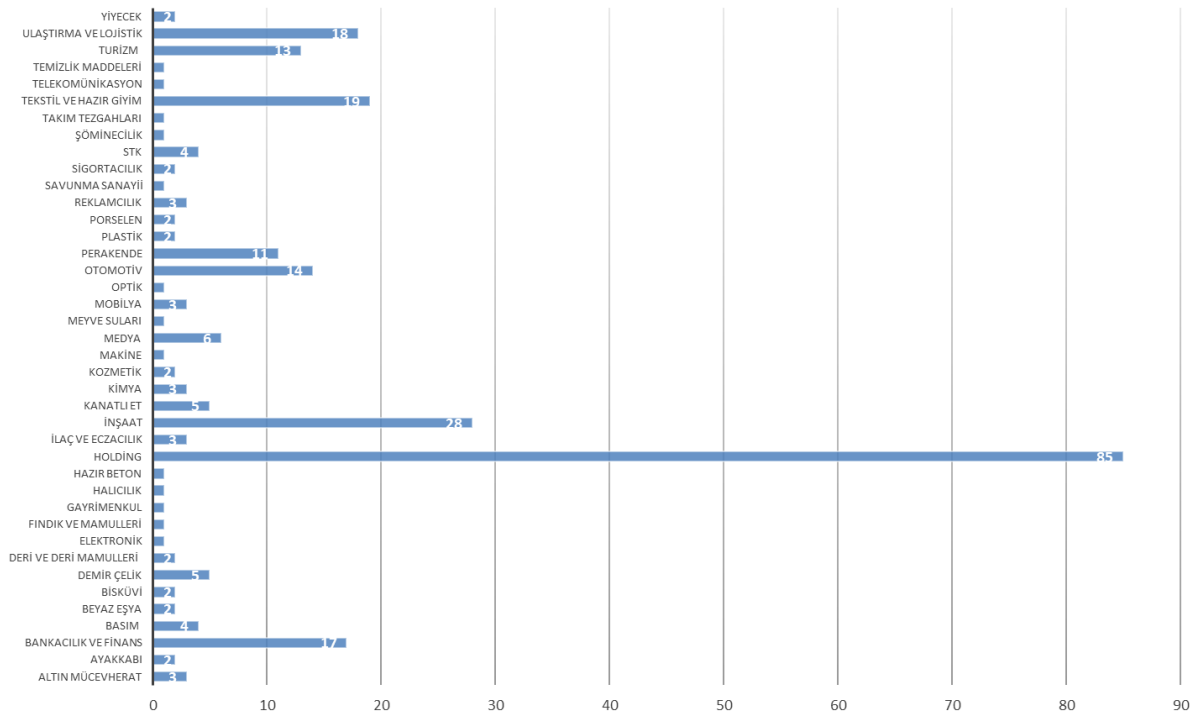
Şekil 1: Yayın Yıllarına Göre Analiz Edilen Eserler

Yukarıdaki grafiği yorumlamak gerekirse, 1980’lerden itibaren Türkiye’de uygulamaya alınan ve 2000’li yıllarda daha derin etkileri görülen neo-liberal iktisat politikalarının kronolojik seyriyle, bu kitapların yayın periyodları arasında bir paralellik kurmak mümkündür. Başka bir ifadeyle girişimciliğin ön plana çıktığı, özel sektörün ekonomide başat rol oynamaya başladığı süreçle bu kitapların yayın periyodları arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Girişimci sınıfı büyüdükçe, daha göz önüne çıkar hale geldikçe kendini ifade etmek için çeşitli halkla ilişkiler araçlarından yararlandığı gibi bu kitaplardan da yararlanmaya çalıştıkları ileri sürülebilir. Bali (2002)’nin çalışması bu hususa bir nebze olsun açıklık getirmektedir. Ona göre, ideolojik çatışmaların egemen olduğu 1970-80 yıllarında işveren-işçi ilişkileri son derece gergin ve gerilimli bir görüntü çizmekteyken, bunun sonucunda işçi sendikaları ile sol kesimin sermaye çevrelerine karşı çok sert bir muhalefet yürütmeleri nedeniyle iş adamları ve sanayicilerin birincil kaygısı, kamuoyunda fazla görünür olmamak, özel yaşamlarını basının gözünden uzak tutmak ve dikkatleri kendilerine çekmemektir (Bali, 2002:18-19). Bali (2002:35), 1970’li yıllarda kamuoyunda görünmemek için azami gayret sarf eden iş adamlarının, 1980 sonrasında kamuoyunda ise azami derecede yer almak için ellerinden geleni yaptıklarını belirtmektedir. Benzer şekilde Buğra (1995) da, eserinde Türk iş kültürüne içkin (*embedded*) bir biçimde iş adamlarının servetleri ve zenginliklerinden dolayı özellikle Türkiye’nin dışa açıldığı 1980’li yıllara değin bir mahcubiyet duyduklarını zikretmektedir. Alpendler (1966:1) bu yorumu daha da ileri götürerek, Türkiye’de girişimciliğin çoğu zaman spekülâtör ve hatta hırsız olarak görüldüğünü ve girişimciliğin uzun yıllar saygın vatandaşların giremeyeceği bir alan olarak değerlendirildiğini belirtmiştir. Bu hususta, Vehbi Koç’un

hayatının *Fehmi Çok* adlı müstear bir isimle çok da olumlu değerlendirmeler içermeyen bir biçimde kurgulanıp *İmparator* adıyla biyografik roman olarak yayınlanması (Toy, 1974) ve hatta Vehbi Koç'un bu kitabın ne maksatla yazıldığını ve gayesini soruşturması (Dündar, 2006) durumu gibi ilginç durumlarda vardır. Bu alanda yayınlanan eserlerin özellikle 1980 yılı ve sonrasındaki istikrarlı artışını bu hususlara bağlamak yanlış olmayacaktır.

6.2. İş İnsanın Faaliyet Gösterdiği Sektör

Girişimci, iş insanı ve profesyonel yönetici anıları, biyografisi veya otobiyografisi olarak kaleme alınmış 278 adet kitabın hangi sektörde faaliyet gösterdiği tüm çabalara karşın tespit edilemeyen daha küçük ölçekli 3 iş insanının haricinde, geriye kalan 275 kitabın yazarının veya yaşam öyküsü anlatılan kişinin faaliyet gösterdiği sektörler göre dağılımını yapmak mümkündür. Sektörel dağılımı belirleyebilmek adına temel olarak İstanbul Sanayi Odası'nın sektör raporları referans alınmış olup; buna göre en büyük grubu 84 kitapla "holding" olarak nitelendirilebilecek büyük ve çeşitli sektörleri çatısı altında toplayan işletmelerin patron veya yöneticilerinin anı veya biyografilerini anlatan kitaplar oluşturmaktadır. Bu grubu 28 kitapla inşaat sektörü, 18 kitapla ulaştırma ve lojistik, 18 kitapla banka ve finans, 19 kitapla tekstil ve hazır giyim, 14 kitapla otomotiv, 13 kitapla turizm ve 10 kitapla perakende izlemektedir. Şekil 2.'de analiz kapsamında incelenen eserlerin sektörler göre dağılımı görülmektedir.

Şekil 2: Analiz Edilen Eserlerin Sektörlere Göre Dağılımı

İlgili grafik anılarını veya yaşam öykülerini anlatan veya yaşam öyküleri anlatılan kişilerin faaliyet gösterdikleri sektörlere göre dağılımının, tıpkı bu tür kitapların yayınının yıl bazında artış gösterdiği 1980'lerden itibaren izlenmeye başlanan ve 2000'lerde gelişerek süren neo-liberal politikaların bir yansıması olduğu tespitinin, Türkiye'de özel sektörün daha görünür olduğu sektörlere işaret ettiğini de göstermektedir. Grafikten çıkan bir diğer ilginç sonuç ise, kitaba konu olan iş insanının birden çok iş alanını da kapsayacak bir biçimde holding çatısı altında faaliyetlerini yürütüyor oluşudur. Söz konusu bu husus, holding formunun oluşumu, iş insanını holdingleşmeye iten sebepler ve holdinglerin (veya işletme gruplarının) çeşitlenme süreçleriyle ilişkilendirildiğinde birtakım çıkarımlar yapılabilir. Holding formunun Türkiye'deki kurumsallaşması üzerine çalışan Özen ve Yeloğlu (2006:62), Vehbi Koç'un biyografisi kitapları üzerinden yaptıkları değerlendirmede; Koç'u 1963 yılında holding yapısını benimsemeye iten nedenlerin topluluğun sürekliliğini sağlamak, artan sayıdaki şirketleri etkili bir biçimde eşgüdümleme ve denetleme ile profesyonel yöneticileri şirkete ortak ederek denetimi sağlamak şeklinde üç başlık altında toplanabileceğini belirtmektedirler. Buradaki nedenlerden biri olan çok sayıda ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketleri koordineli bir biçimde yönetebilme ihtiyacının holdingleşmede önemli olduğu düşünülmektedir. Zira, Buğra (1995), Türkiye'deki iş ortamına hâkim olan yüksek belirsizliğin *işletme gruplarını riskleri farklı iş alanlarına yönlendiren bir çeşitlendirme davranışına yönelttiğini zikretmektedir. Bu bağlamda, ele aldığımız listedeki 85 eser üzerinden bir değerlendirme yapmak gerekirse, özellikle 2000'li yıllarla birlikte holding adının daha önce zikredilen eşgüdüm ve vekalet avantajlarından çok daha ziyade taşıdığı ölçek ve büyüklük anlamında görece saygın örgütlerden kenardaki örgütlere yayıldığı* söylenebilir (Özen ve Yeloğlu, 2006). Bu doğrultuda, holding yapısının Türkiye'de, ABD'de olduğu gibi sadece çeşitlenmiş şirketleri daha etkin koordine ve kontrol etme sorununa yönelik değil, daha da fazla çeşitlenmenin bir aracı olarak da meşrulaştırıldığı da ifade edilmektedir (Özen, 2017:18). Bu noktada, çalışma kapsamında incelediğimiz örnekler de, bize bu hususu destekler bir biçimde, birden fazla farklı ve hatta bazen aynı alanda faaliyet gösteren iş insanlarının holding adının meşruluğundan ve kanıksanmışlığından dolayı bu adı tercih ettiklerini göstermektedir.

6.3. Eserlerin Yazar(lar)ı

Girişimci, iş insanı ve profesyonel yönetici anıları, biyografisi veya otobiyografisini konu edinen 278 kitabın kaçını kitaplara konu olan kişilerin kaleme aldığı veya kaçını kimin yazdığı sorusunun yanıtı da önemlidir. Buna göre 278 kitabın 151'inin, kitabın "kahramanı" tarafından yazıldığı söylenebilir. 120 kitabın ise profesyonel bir yazar tarafından kaleme

alındığı görülmektedir. 5 kitabın, hayat hikâyesi anlatılan kişilerin yakınları tarafından, 2 kitabın ise anonim eser olduğu anlaşılmaktadır. 24 kişinin yazar veya profesyonel yazar olarak birden fazla kitap yazdığı görülmektedir. Bu 24 kişinin 12'si iş adamı ve yönetici iken 12'si profesyonel yazardır. En çok anı veya biyografik kitap kaleme alan 8 kitapla *Sakıp Sabancı*'dir. Sabancı'yı 4 kitapla *Can Kıraç*, 3'er kitapla *Selçuk Yaşar* ve *Nejat F. Eczacıbaşı* izler. *Vehbi Koç*, *Zühtü Şenyuva*, *Vural Görener*, *Refik Baydur*, *Recep Gencer*, *Nurettin Çarmıklı*, *Bülent Şenver* ve *Burhan Karaçam*'ın 2'şer kitabı bulunmaktadır. Profesyonel yazarlardan en çok kitap kaleme almış olanlar 5'er kitapla *Rıdvan Akar*, *Mehmet Gündem* ve *Mehmet Altun*'dur. Bu yazarları 3'er kitapla *Murat Kuter*, *Hulusi Turgut*, *Fatih Vural*, *Çiğdem Tüzün* ve *Can Dündar* izlemektedir. *Silvan Gümüş*, *Osman Çakır*, *Cem Akış* ve *Atilla Oral* ise 2 kitabın yazarıdır.

Tablo 1: Analiz Edilen Eserlerin Yazarlara Göre Dağılım Durumu

İş İnsanı		Profesyonel Yazar	
<i>Sakıp Sabancı</i>	8	<i>Rıdvan Akar</i>	5
<i>Can Kıraç</i>	4	<i>Mehmet Altun</i>	5
<i>Selçuk Yaşar</i>	3	<i>Murat Kuter</i>	3
<i>Nejat Eczacıbaşı</i>	3	<i>Hulusi Turgut</i>	3
<i>Vehbi Koç</i>	2	<i>Fatih Vural</i>	3
<i>Zühtü Şenyuva</i>	2	<i>Çiğdem Tüzün</i>	3
<i>Vural Görener</i>	2	<i>Can Dündar</i>	3
<i>Refik Baydur</i>	2	<i>Silvan Güneş</i>	2
<i>Recep Gencer</i>	2	<i>Cem Akış</i>	2
<i>Nurettin Çarmıklı</i>	2	<i>Osman Çakır</i>	2
<i>Bülent Şenver</i>	2	<i>Atilla Oral</i>	2
<i>Burhan Karaçam</i>	2		

6.4. Eserlere Konu İş İnsanın Cinsiyeti

Girişimci, iş insanı ve profesyonel yönetici anıları, biyografisi veya otobiyografisini konu edinen 278 kitabın konu edindiği iş insanının cinsiyetine yakından bakıldığında, ülkemizde iş dünyasındaki eril hakimiyetin iş insanlarını konu edinen kitaplar söz konusu olunca da varlığını devam ettirdiğini görmekteyiz. Buna göre, incelenen 278 eserin 270'inin erkek iş insanını konu edindiği ve yalnız 8'inin kadın iş insanını ele aldığı görülmektedir. Bu söz konusu 8 eserin yarısı iki iş kadını konu edinmektedir. *Rıdvan Akar* tarafından ilki 2000 ikincisi ise 2017 yılında kaleme alınan eserlerde *Vehbi Koç*'un kızı olan ve bir dönem Koç Holding Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği görevinde de bulunan *Suna Kıraç*'ın hayatını ele almaktadır. Yine benzer şekilde, VIP Turizm'in kurucularından olan ve Türkiye'nin ilk kokartlı rehberi de olan *İnci Pirinçcioğlu*'nun hayat hikayesi ise biri kendisi tarafından olmak üzere 2002 ve 2007 yıllarında kaleme alınmıştır. Söz konusu bu dengesiz durumu açıklama adına

Türkiye’de üst düzey kadın yöneticilerin profiline ilişkin araştırmalar yapan Kabasakal (1998; 1999)’ın çalışmaları yararlı bilgiler sunmaktadır. Zira “Türkiye’de Üst Düzey Kadın Yöneticilerin Profili” adlı çalışmasında, üst düzey kadın yöneticilerin ortak özelliklerinden birinin ilginç bir biçimde ön plana çıkmamak olduğunu belirterek, Türkiye’deki kadın yöneticilerin ön plana çıkmamaya özen gösterdiklerinin altını çizmiştir (Kabasakal, 1998).

Yukarıda özetlenen tablo, daha önce de ifade edildiği üzere Türk iş dünyasının genel görünümü ile paralellik arz etmektedir. Zira Türkiye’de büyük burjuvazinin örgütlendiği dernek olan TÜSİAD, 1971 yılındaki kuruluşundan sonra 1984 yılında Güler Sabancı’nın üye olarak kabul edilmesine değin tamamı erkeklerden oluşan bir patronlar kulübü hüviyetindeydi (Tamer, 2010). Her ne kadar bugüne değin *Ümit Boyner, Arzuhan Doğan Yalçındağ ve Cansen Başaran Symes* gibi kadın başkanlar tarafından yönetilmiş olsa da, TÜSİAD’ın açık isminin “Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği” olarak değiştirilmesine ve bu bağlamda, TÜSİAD’ın ismindeki eril çağrışımın giderilmesine 18 Ocak 2018 tarihindeki TÜSİAD’ın 48. Genel Kurul Toplantısı’nda karar verilmiştir. Buna göre, ilgili genel kurul toplantısında getirilen; *“Derneğimizin adında geçen “işadamları” kelimesinin, tüm üyelerimizi kapsayacak, dernek amaç ve faaliyetleri ile eşgüdümlü olacak ve 21. yüzyılın gerek ve ihtiyaçlarına hitap edecek şekilde “iş insanları” olarak değiştirilmesi önerilmektedir. Bu isim değişikliği derneğimizin kısaltması olan TÜSİAD markasının kullanımında bir değişikliğe yol açmayacaktır.”* şeklindeki öneri ile söz konusu değişiklik gerçekleştirilmiştir (TÜSİAD, 2018). Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) verilerine göre de, Türkiye tüm OECD ve Avrupa ülkeleri arasında kadın girişimci oranının en düşük olduğu ülke konumundadır (Öğüt, 2006).

6.5. Eserlerin Basımı ve Dağıtımı

Çalışma kapsamında, ilgili eserlerin basımı, eserlerin hangi kitap formatında basıldığı ve ne şekilde dağıtıldığı da inceleme konusu yapılmıştır. Buna göre, incelenen 278 kitabın 270’i sadece basılı olarak okuyucularla buluşmuş iken; 8’i fiziki olarak basılmakla birlikte, dijital olarak erişilebilecek şekilde de bulunmaktadır. Dijital olarak erişilebilir 8 eserden ikisi Ulusoy Holding’in kurucularından *Saffet Ulusoy*’un anılarını ele alan kitaplar iken; kalan altı eser farklı sektörlerdeki iş insanlarını ele alan eserlerdir.

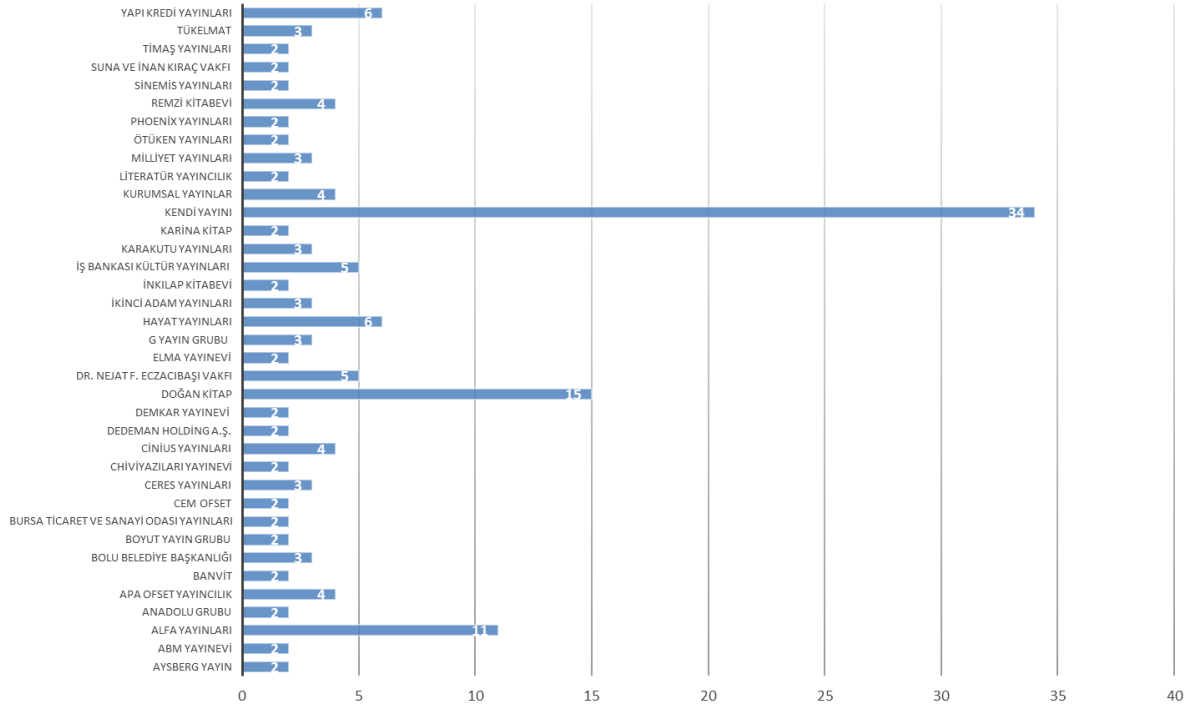
İncelemeye olanak sağlayan bir diğer boyut ise, yayınlanan eserlerin basım türü ile ilgilidir. Buna göre, bazı eserler karton kapaklı ve birinci veya ikinci hamur kağıtların kullanıldığı kitaplar iken; bazıları ciltli, büyük boy ve kuşe kâğıda basılan ve prestij kitap denilen türdedir. İncelenen eserler bu bağlamda değerlendirildiğinde, 241 eserin birinci

kategoriye girecek şekilde basıldığı; buna karşın 37 eserin ise ciltli ve kuşe kâğıda basımının yapıldığı görülmektedir. Prestij kitap olarak adlandırılan bu tür eserlerin, daha önce de zikredildiği üzere ilgili iş insanları tarafından birer “PR” malzemesi veya aracı olarak kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Bali (2003) de, prestij kitap denen ve doksanlı yılların başından itibaren kültür dünyamıza giren bu kitap türündeki prestij kelimesinin “şirketin şanına şöhretine lâayık” olarak anlaşılması gerektiğini ifade ederek; bu tür kitaplarla güdülen amacın özel sektörün artık sadece ve sadece kâr amacını gütmeye başladığı mesajını kamuoyuna iletme gibi bir mesaj kaygısı olduğunu altını çizmektedir. Benzer bir biçimde Birinci (2011:166) de, iş adamlarına ilişkin bu tür eserlerin, satış ihtiyacından uzak olmaları ve kâfi derecede dağıtılmamaları sebebiyle yeteri kadar dikkat çekmediğini ve alaka görmediğini belirtmiştir. Bu noktada, belirtilmesi gereken son bir husus ise, bazı eserlerin hem prestij hem de normal baskı olarak basılıp prestij eserin yalnızca belirli bir kesime normal baskının ise genel bir satış ve dağıtımına sunulduğu birkaç istisnanın da var olduğudur.

İş insanlarının hayatına ve tecrübelerine yer veren biyografi ve otobiyografi türündeki eserlerin birer “PR” aracı olarak kullanıldığının en önemli göstergelerinden biri bu tür kitapların çoğunlukla ilgililerinin ulaşabileceği genel bir satış ve dağıtım ağına çıkarılmadan belirli bir kesime yönelik olarak hazırlanmasıdır. Bali (2003) de bu durumu vurgular şekilde, özellikle prestij olarak basılanlar olmak üzere bu kitapların ortak özelliklerinin, satışa sunulmamaları ve medya sektörü çalışanlarına, protokol listelerinde yer alan zevata ve kitabı yayınlayan müessesenin kalburüstü müşterilerine armağan edilmeleri olduğunu belirtmektedir. İncelenen eserlerin satış ve dağıtımını da bu hususu destekler niteliktedir. Buna göre, incelenen 278 eserin 107’si (%38) gibi büyük bir çoğunluğunun genel satış ve dağıtımını yapılmayarak, belirli protokol listelerinde yer alan kimselere sunulduğu görülmektedir.

6.6. Eserlerin Yayımlandığı Yayınevi

Girişimci, iş insanı ve profesyonel yönetici anıları, biyografisi veya otobiyografisini konu edinen 278 kitabın hangi yayınevi tarafından yayımlandığına bakıldığında, söz konusu iş insanlarının 34’ünün eserlerini herhangi bir yayınevinde değil de kendi olanakları ile kendi yayınları olarak bastırdıkları görülmektedir. Şekil 3.’te analiz kapsamında incelenen eserlerin yayınevlerine göre dağılımı görülmektedir.

Şekil 3: Analiz Edilen Eserlerin Yayınevlerine Göre Dağılımı

İlgili grafikten görülebileceği üzere, 15 eser Doğan Kitap, 11 eser ise Alfa Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Yine Hayat Yayınları ve Yapı Kredi Yayınları tarafından 6 eserin yayınlandığı, bu yayınevlerini ise Nejat Eczacıbaşı ile ilgili 5 kitabın basımını gerçekleştiren Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı'nın izlediği söylenebilir.

6.7. Eserlerin Yayın Dili

Girişimci, iş insanı ve profesyonel yönetici anıları, biyografisi veya otobiyografisini konu edinen 278 kitabın yazıldığı dil açısından bakıldığında, eserlerin 277'sinin Türkçe kaleme alındığı ve fakat bazı büyük girişimci ve iş adamlarının eserlerinin yabancı dillerde de yayınlandığı görülmektedir. Söz konusu tek eser, Öger Holding'in kurucusu olan ve anılarını 2002 yılında Almanca olarak yayınlayan *Vural Öger*'in 2003 yılında Türkçe olarak basımı gerçekleştirilen "*Benim Almanyam Benim Türkiyem*" adlı kitabıdır. Benzer şekilde, örneğin, Şahinler Holding'in kurucusu olan Kemal Şahin hayatını ele alan eserinin, 2000 yılında dilimizde yayınlanmışken, 2002 yılında Almanca olarak Almanya'da yayınlandığı görülmektedir. Buna ek olarak, 10 eserin ise İngilizce dilinde de yayınlandığı görülmektedir. Bu 10 eserden ikisi aynı iş insanını-*İshak Alaton*'u- konu edinirken; diğerleri *Vitali Hakko*, *Şarik Tara*, *Sakıp Sabancı*, *Vehbi Koç* ve *Jak Kamhi* gibi iş dünyasının büyük ölçekli girişimcilerini konu almaktadır. İlginç olan husus, İngilizce olarak basılan eserlerden ikisinin

girişimcilerden ziyade pek de rastlanılmayacak biçimde profesyonel yöneticileri konu edinmesidir. Buna göre, bu eserlerden ilki uzun yıllar Türk Hava Yolları'nın genel müdürlüğünü ve yönetim kurulu başkanlığını yürüten *Cem Kozlu*'nun kaleme aldığı “*Bulutların Üstüne Tırmanırken: THY, Bir Dönüşüm Öyküsü*” adlı kitabı iken, diğeri Koç Topluluğu'nda uzun bir süre çeşitli kademelerde üst düzey yöneticilik yapmış olan *Bernar Nahum*'un biyografisi olan “*Mösyö Bernar Nahum - Türk Otomotiv Endüstrisinin Duayeni*” adlı çalışmadır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışma kapsamında, girişimci, iş insanı ve profesyonel yöneticilere ilişkin anı/hatırat, biyografi veya otobiyografi olarak kaleme alınmış olan 278 adet kitap incelenmiştir. İncelemeye konu olan boyutlardan birisi olan kitabın yayın yılı bağlamında, eserlerin neredeyse tamamına yakınının 80'li yıllardan sonra yayınlandığı ve iş dünyasında bu türlere yönelik eserlerin söz konusu bu yıllardan sonra görünürlük kazandığı söylenebilir. Diğer yandan, çalışma bulguları incelenen kitaplara konu iş insanlarının faaliyet gösterdikleri sektör açısından incelendiğinde, eserlerin oldukça büyük bir bölümünün ilgili veya ilgisiz olmak üzere birden fazla alanda faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, eserlerin yazarlarının dağılımı ve bu alanda birden çok eser üretmiş olan yazarların durumu, söz konusu alanın sektörleşme emareleri gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın ilginç ve ilerideki çalışmalarla izah edilmeye açık olan bir diğer bulgusu, incelenen 278 eserin 270'inin erkek iş insanını konu edindiği ve yalnız 8'inin kadın iş insanını ele almasıdır. Eserlerin ilgi duyanlara ulaşabilmesi ve daha geniş kapsamlı bir okuyucu kitlesinin dikkatine sunulabilmesi bağlamındaki bir diğer önemli bulgu da bu tür kitapların çoğunlukla ilgililerinin ulaşabileceği genel bir satış ve dağıtım ağına çıkarılmadan belirli bir kesime yönelik olarak hazırlanmasıdır. Bu bulguyla yakından ilişkili bir diğer sonuç ise, söz konusu eserlerin önemli bir kısmının yazarın kendi olanaklarıyla yayınlanmasıdır. Son olarak, inceleme kapsamındaki eserlerin birkaç istisna dışında tutulursa neredeyse tamamına yakınının Türkiye'deki hedef kitle düşünülerek tek bir dilde yayınlanmış olmasıdır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, iktisat tarihi ile işletme tarihi bağlamında düşünüldüğünde birtakım çıkarımlar yapmak mümkündür.

İlk olarak, çalışma kapsamında incelenen eserlerin birkaç istisna dışında tutulursa neredeyse tamamının onaylanmış (*authorized*) nitelikte çalışmalar olduğu söylenebilir. Bu çalışmada görgül olarak tespit edilen bu duruma ilişkin Bali (2018:9) de her ne kadar *Vehbi Koç* ve *Nejat Eczacıbaşı* gibi Cumhuriyet'in birinci kuşak işadamlarının biyografileri ve

hatıratları yayınlanmışsa da bu alanın halen çok bakir olduğunu ve bu alanda yazılan bütün eserlerin “resmi” yani biyografisi yazılan şahıs ve/veya ailesi tarafından “onaylanmış” eserler olduğunu belirtmektedir. Ona göre, böyle bir tarih yazımı söz konusu anlatılarda çok büyük boşluklara sebep olmaktadır (Bali, 2018:10). Söz konusu hususun belki de en önemli sebebi eserlerdeki aşırı yüceltme övgüsüdür (*hagiografi*).⁵ Bali (2018)’ye benzer şekilde, Paxman (2018), Türkiye’ye ekonomik ve sosyal bağlam açısından benzer bir ülke olan Meksika’da (Alper, 2002:28) iş dünyasına ilişkin biyografileri ele aldığı eserinde, incelediği eserlerin çoğunluğunun gazeteciler tarafından kaleme alınan ve büyük oranda *hagiografi* özelliği taşıyan onaylı biyografiler (*commissioned biography*) olduğunu belirtmektedir. Knowles (2013) da, uzun yıllardır işletme literatüründe, iş dünyasının liderlerinin biyografilerinin çoğalmasına karşın, bu tür eserlerin büyük çoğunluğunun dönemin ekonomik ve sosyal bağlamına odaklanmaktan çok ilgilendiği kahramana yoğunlaşan ve eleştirellikten uzak *hagiografi* türünde olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, bu tür eserlerle konu edinilen iş insanlarının yüceltilerek bu yönde bir imaj çizilmesi hedeflenmektedir.

Eserlere sinmiş olan bu aşırı yüceltme tavrının önemli kaynaklarından birinin kendi kendisini yapma stratejisi (*self made man*) olduğu söylenebilir. Tekeli (2001:16), kapitalist bir toplumda bir nesil içinde önemli başarılar elde etmiş bir işadammın otobiyografisini yazarken böyle bir strateji izleyeceğini ve toplumdaki saygınlığını salt kendisinin başarılarının büyüklüğüne dayandırarak sağlamak isteyeceğini belirtmektedir. Bununla birlikte, söz konusu eserlerin özellikle de kurum tarihi olanları başta gelmek üzere o kuruma özgü bir kültür inşası amacıyla hazırlanmış olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Analiz sonucu elde edilen bulgulardan şaşırtıcı olan bir diğeri ise, eserlere konu olan iş insanlarının cinsiyet dağılımındaki dengesizliğe ilişkindir. Bu bulgunun şaşırtıcı olmasının başat sebebi, üst düzey yönetici ve girişimci olmak üzere birçok iş kadının ana aktörü olduğu günümüz Türk iş dünyasının gerçekleri ile pek uyuşmamasıdır. Bu durumla ilgili muhtemel açıklama olarak Kabasakal (1998)’ın görüşü ikna edici gözükmektedir. Zira, birçok eşitsizlik yanında iş dünyasında cinsiyet bağlamında bir eşitsizlikle birlikte kariyer yollarında da cam tavanlarla karşılaşan kadınların yükselme ve başarı öykülerinin (yazılması durumunda) oldukça ilginç hikayeler barındıracağı açık olmasına karşın gün yüzüne çıkamamaları izaha muhtaçtır. Bu bağlamda da ilerleyen dönemdeki çalışmalarda cevap aranmak üzere çalışılması gereken konuların başında gelmektedir. Bu sebeple, ileride yapılacak çalışmalar, örneğin iş dünyasında

⁵ *Hagiography*, esasında Bizans’ta azizlerle ilgili yazılan biyografilere verilen isimdir. Bizim kültürümüzdeki menkıbeye benzediği söylenmektedir. Günümüzde ise, küçültücü anlamda, sadece kahramanı öven, kutsal biriymiş gibi sunan biyografiler için kullanılmaktadır (Kırmızı, 2013:275).

başarılı olmuş ve göz önünde bulunan ve fakat bu tür bir esere konu olmamış iş kadınları ile birebir görüşmeler ve derinlemesine sorgulamalar yapılmalıdır.

Araştırmanın bulguları bağlamında yapılabilecek bir diğer çıkarım ise, Türkiye’de prestij kitapları yayınlamada uzmanlaşmış bir avuç yayınevi, ajans ve yazar ile söz konusu kurumlardan bu hizmeti satın alan müşterilerin bulunduğu (Bali, 2003) ve adına prestij yayıncılık denen bir sektörün oluşmuş olduğudur. Bu tespit, çalışmamız açısından iki muhtemel değerlendirmeye olanak vermektedir. Bunlardan ilki, prestij yayıncılık bağlamında biyografi yazarlığının profesyonelleşmesi veya profesyonel bir biyografi yazarlığı uğraşının oluştuğunun görülmesidir. Özellikle, referansların ve daha önceki etkili işlerin yeni eserler vermede önemli olduğu bu alanda, *Rıdvan Akar* gibi bazı yazarların bağımsız bir biçimde, *Mehmet Altun*, *Murat Kuter* ve *Cem Akış* gibi bazılarının ise bu konuda uzman yayınevi ve ajans çatısı altında oldukça önemli ve kamuoyunun tanıdığı birden çok iş insanının biyografileri olduğu görülmektedir. Bu husustaki ikinci önemli nokta ise, bu tür bir yayıncılık uğraşının bu alandaki eserlerin, Bali (2003) ve Birinci (2011)’nin çok yerinden bir şekilde vurguladıkları üzere ilgilere ulaşmasını oldukça güçleştirdiği gerçeğidir.

KAYNAKÇA

- Ağlargo z, O. (2015). Kurumsal İşlerin Analiziyle İşadamı Kavramının Betimlenmesi. *Ege Akademik Bakış*, 15(1), 99-110.
- Alper, C. E. (2002). Business cycles, excess volatility, and capital flows: Evidence from Mexico and Turkey. *Emerging Markets Finance & Trade*, 25-58.
- Alpender, G. (1966). *Big Business and Big Business Leaders in Turkey*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Michigan State University, Department of Management, Michigan.
- Bali, R. (2002). *Tarzı-ı Hayattan Life Style 'a: Yeni Seçkinler, Yeni Mekanlar, Yeni Yaşamlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bali, R. (2003). Prestij kitapları neye yarar! *Akşam-lık*, 19 Eylül 2003.
- Bali, R. (2018). *Safehaven - İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye 'deki Nazi Varlıkları Meselesi*. İstanbul: Libra Kitap.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnekler, Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Birinci, A. (2007). Bir Tarih Kaynağı Olarak Hatırat Türünden Eserlere Dair Meseleler. *XV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Birinci, A. (2011). İktisat Tarihi Araştırmalarının Bir Kaynağı Olarak Hâtırat Türünden Eserler: M. Şerif Korkut'un Hatıratında Burdur'un İçtimai ve İktisadî Manzarası. Tokdemir, E., Günçavdı, Ö. ve Kayam, S. S. (Ed.), *Prof. Dr. Haydar Kazgan'a Armağan-Yakın Tarihimizin İktisadî Panoraması*, 163-182, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Birinci, A. (2016). Türkiye'de Biyografi Geleneği. *Yediküta Tarih ve Kültür Dergisi*, 99: 49-53.
- Birinci, A. (2018). *Tarihin Kara Kitabı*. İstanbul: Kopernik.
- Broeze, F. (1996). Business biography and economic history: Robert Brooks, the Union Bank of Australia, and the development of imperial finance, 1837-1876. *Australian Economic History Review*, 36(1), 64-88.
- Buğra, A. (1987). Review Article: The Late Coming Tycoons of Turkey. *Journal of Economics and Administrative Studies*, 1(1), 143-155.
- Buğra, A. (1995). *Devlet ve İşadamları*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Cengizkan, A. (2007). İlhan Tekeli ile "Cumhuriyetin Harcı" Üzerine: Türkiye'de Modernite ve Tarih Yazımı. *Mimarlık Dergisi*, 333.
- Corley, T.A.B. (2006). Historical Biographies of Entrepreneurs. Casson, M., Basu, A., Wadeson, N. ve Yeung, B., (Ed.), *The Oxford Handbook of Entrepreneurship*, (138-157), Oxford: Oxford University Press.
- Dawson, A., & Hjorth, D. (2012). Advancing family business research through narrative analysis. *Family Business Review*, 25(3), 339-355.
- Dirlik, S. ve Erçek, M. (2015). Türkiye'deki İşletme Grupları, Sahipleri ve Yöneticileri İle İlgili Kitaplar Üzerine Bir İnceleme. 23. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Dündar, C. (2006). *Özel arşivinden belgeler ve anlarıyla Vehbi Koç*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Erçek, M. (2012). Exploring Turkish Business Groups: Origins, Salient Characteristics and Evolutionary Dynamics. *XVI. World Economic History Congress*, Stellenbosch University, South Africa.
- Erdoğan, N. (2000). Otobiyografilerin Analizi Yoluyla Girişimci İşadamlarının Kariyer Gelişimi Hakkında Bir Araştırma. 8. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Nevşehir: Nevşehir Üniversitesi.
- Erdoğan, N. (2001). Girişimci İşadamlarının Gelişim Deneyimleri ve Girişimcilik Yetkinlikleri Arasındaki İlişkinin Hayat Tarihi Yöntemiyle İncelenmesi. 9. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Erdoğan, N. (2016). Bundling career capital with intertwined governance structure: Career construction of pioneering CEOs in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 229, 407-416.
- Erdoğan, N. ve Esen, E. (2018). Constructing the CEO Personal Brand: The Case of Four Pioneering CEOs in Turkey. *Corporate Reputation Review*, 21, 37-49.

- Ford, E. W., Duncan, W. J., Bedeian, A. G., Ginter, P. M., Rousculp, M. D. ve Adams, A. M. (2005). Mitigating risks, visible hands, inevitable disasters, and soft variables: Management research that matters to managers. *Academy of Management Perspectives*, 19(4), 24-38.
- Ingham, J. N. (1983). *Biographical Dictionary of American Business Leaders*. California: Greenwood Publishing Group.
- Jacobs, D. (2007). Critical Biography and Management Education. *Academy of Management Learning & Education*, 6(1), 104-108.
- Jeremy, D. J. (1985). A gallery of distinguished individuals: the Biographical Dictionary of American Business Leaders. *Business History Review*, 59(2), 278-283.
- Kabasakal, H. (1998). Türkiye’de Üst Düzey Kadın Yöneticilerin Profili. Berktaay Hacımirzaoğlu, A. (Ed.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, (303–312). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kabasakal, H. (1999). A profile of top women managers in Turkey. Z. F. Arat (Ed.), *Deconstructing Images of the Turkish Women*, (225–240). New York, NY: Palgrave.
- Kırmızı, A. (2015). Biyografi. Şimşek, A. (Ed.), *Tarih İçin Metodoloji*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kırmızı, A. (Hazırlayan). (2013). *Otur Baştan Yaz Beni*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Knowles, H. (2013). Writing Biography as Business History: Some Methodological Approaches. *5. Annual Conference of Academic Association of Historians in Australian and New Zealand Business Schools*, Sydney: University of Sydney.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-28.
- Kuş, E. (2007). Sosyal bilim metodolojisinde paradigma dönüşümü ve psikolojide nitel araştırma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10(20), 19-41.
- Lambrecht, J. (2005). Multigenerational transition in family businesses: A new explanatory model. *Family business review*, 18(4), 267-282.
- Lässig, S. (2013). Modern Tarihte Biyografi – Biyografide Modern Tarihyazımı. Abdülhamit Kırmızı (Haz.), *Otur Baştan Yaz Beni*, (Çev. C. Özkılıç), İstanbul: Küre Yayınları.
- Mathias, B. D. ve Smith, A. D. (2016). Autobiographies in organizational research: using leaders’ life stories in a triangulated research design. *Organizational Research Methods*, 19(2), 204-230.
- Mayo, A. (2012). The use of history and biography to teach leadership. Friedman, W. A. ve Jones, G. (Eds.) *Teaching Business History: Insights and Debates*, Papers Delivered at Harvard Business School.
- Naveh, E. (1991). The Transformation of the "Rags to Riches" Stories: Business Biographies of Success in the Progressive Era and the 1920s. *American Studies International*, 29(1), 60-80.
- Ortaylı, İ. (1999). Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı. *Osmanlı’dan Cumhuriyete – Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Öğüt, A. (2006). Türkiye’de kadın girişimciliğin ve yöneticiliğin önündeki güçlükler: cam tavan sendromu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 56-78.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özen, Ş. (2017). Çok Bölümlü Yapı Türkiye’ye Gelince Nasıl Holding’e Dönüştü? Yerel ve İthal Yönetim Uygulamalarının Merkez ve Çevre Ülkelerde Meşrulaştırılması. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 1(1), 2-22.
- Özen, Ş. ve Yeloğlu, H. O. (2006). Bir örgüt kimliği olarak ‘holding’ adının inşası ve aşınması: Eşanlı kurumsallaşma ve çözülme üzerine bir model önerisi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1-2), 45-84.
- Paxman, A. (2018). Business biography in Mexico: the state of the genre, its usefulness, and how to research one. *Secuencia: revista de historia y ciencias sociales*, (100), 185-211.
- Phillips Carson, P. ve Carson, K. D. (1998). Theoretically grounding management history as a relevant and valuable form of knowledge. *Journal of Management History*, 4(1), 29-42.
- Renders, H., De Haan, B. ve Harmsma, J. (2016). *The Biographical Turn: Lives in History*. London: Taylor & Francis.

- Reveley, J. (2010). Using autobiographies in business history: a narratological analysis of Jules Joubert's Shavings and Scrapes. *Australian Economic History Review*, 50(3), 284-305.
- Sarachek, B. (1978). American entrepreneurs and the Horatio Alger myth. *The Journal of Economic History*, 38(2), 439-456.
- Savaşkan, O. ve Ertan, M. (2018). Giriş. Savaşkan, O. ve Ertan, M. (Ed.). *Türkiye'nin Büyük Dönüşümü: Ayşe Buğra'ya Armağan*, (9-24). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sims, D. B. (1993). The formation of top managers: A discourse analysis of five managerial autobiographies. *British Journal of Management*, 4(1), 57-68.
- Spiekermann, U. (2016). Why Biographies? Actors, Agencies, and the Analysis of Immigrant Entrepreneurship. Berghoff, H. ve Spiekermann, U. (Ed.). *Immigrant Entrepreneurship: The German-American Experience since 1700*, (37-51). Washington, DC: GHI.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şirin, İ. (2015). Seyahatname, Hatırat ve Mektup. Şimşek, A. (Ed.), *Tarih İçin Metodoloji*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tamer, M. (2010). Sabancı: 'TÜSİAD'da yıllarca tek kadın üye olarak yalnız kaldım. *Milliyet*, 21 Ocak 2010.
- Tekeli, İ. (2001). Bireyin Yaşamı Nasıl Tarih Oluyor? *Toplumsal Tarih*, 95, 13-20.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1993). Türkiye'de Büyük İnşaat Mütahhitlerinin Doğuşunda Cumhuriyetin Bayındırlık ve Demiryolu Programlarının Etkisi. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 20, 1-21.
- Toy, E. (1974). *İmparator*, Ankara: May Yayınları.
- TÜSİAD. (2018). TÜSİAD 48. Genel Kurul Bülteni. İstanbul. https://tusiad.org/tr/tum/item/.../8869_b5483054678e80af0574c8819a5078e1, (25.7.2018).
- Valtonen, H. (2007). Does culture matter? Entrepreneurial attitudes in the autobiographies of twentieth-century business leaders in Finland and the United States. In *Business History Conference. Business and Economic History On-line: Papers Presented at the BHC Annual Meeting*. Business History Conference.
- Vatansever, Ç. (2017). Bir Oto-Biyografi Üzerinden Otantik Liderliği Yorumlamak: Turgut Uzer'in Olymp ve Faniler Kitabı. *Yönetim ve Organizasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 43-68.
- Watson, T. J. (2009). Narrative, life story and manager identity: A case study in autobiographical identity work. *Human relations*, 62(3), 425-452.
- Westley, F., & Mintzberg, H. (1989). Visionary leadership and strategic management. *Strategic management journal*, 10(S1), 17-32.

EK: ÇALIŞMADA İNCELENEN ESERLER

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yayınevi
1	Paşalarlı Mehmet Işık ve Işıksay'un Doğuşu	Stüleyman Çalıışkan	2004	Batkol Basımevi
2	Altıncı Çocuk Altun Çocuk Atasay Atasay Kamer	Mehmet Altun	2014	Atasay Kuyumculuk A.Ş.
3	Ortak aklı: Tahtakale'deki bir hırdavatçı dükkanından Anadolu'da Haldun'un zaman zaman yaşadığı	Kâmil Yazıcı	2007	Anadolu Grubu
4	50 Yılda Devrialem Nuro'l'un Dünyası	Nürettin Çarmıklı	2017	Kendi Yayını
5	Yokuşta 65 Yıl	Mazhar Apa	1984	Apa Ofset Yayıncılık
6	İbrahim Cevahir Tarihe Not Düşüyorum	Ünal Bolat	2017	Kendi Yayını
7	Don'dan Domates'e	Altan Barkmen	2013	Mum Kitap
8	Sevdam Üsküp, Vatandaş Türkiye: İlyas Özsüter	Mehmet Altun	2014	Kurumsal Yayınlar
9	Babama Ahmet Veli İbrahim Menger	Safiye İmre	1993	Kendi Yayını
10	Doğa ve İnsan Sevdam	Ali Nihat Gökyiğit	2016	ANG Vakfı
11	Başkann Seyir Defteri	İsa Dal	2016	SomKitap
12	Törelere Boyun Eğmedim	Sabri Demirdögen	2007	Arkaplan
13	Girişimciliğe ve Kültüre Adanmış Bir Ömür Şefik	Memduh Ahmet Mahiroğulları	2010	Önder Matbaacılık
14	Belgeler ve Anılarla Yapı Kredi	Orhan Topçuoğlu	2006	Kendi Yayını
15	Enayi mi Sanayici mi?	Adil Gökçadır	2004	Kendi Yayını
16	Rumeli'den Mustafakemalpaşaya	Recep Gürvardar	2015	Mustafakemalpaşa Kültür ve Sanat
17	Banker Kastelli Şeytan mıydı? Melek mi?	Memduh Bayraktaroğlu	2008	Epsilon
18	Ters Kepçe Bir Turizmcinin 50 Yılı	Stüha Alntemiz	2013	Ekin Yayın
19	Kırk: Erhan Öner 40. Yıl Kitabı	Mehmet Altun	2010	Kurumsal Yayınlar
20	Profesyonel	Doğan Slay	2001	Maya Kitap
21	Üç Çeyrek Asırlık Koca Çınar Yaşar Çelik	Eser Yamaç Önal-Muzaffer	2007	Yücel Ofset
22	Avludaki Ayak İzleri Bahattin Bursalı Yaşam Öyküsü	Jakim Çelik	2003	Kendi Yayını
23	Bir Cumhuriyet Çocuğunun Yaşam Öyküsü	Bahri Ersöz	2012	Ofis Yayın
24	Bedensiz Mutluluk	Faik Sönmez	2010	G Yayın Grubu
25	Burası Yapı Kredi, Fark Oradaydı	Burhan Karaçam	2006	Yapı Kredi Yayınları
26	Dönüşüm Yolculuğu	Burhan Karaçam	2015	Remzi Kitabevi
27	Kabuğundan Taşan Adam: Nirun Şahingray	Cem Aktaş	2011	G Yayın Grubu
28	Müftü Kanuni: Bir Kimyacının Hikayesi	Cem Aktaş	2016	G Yayın Grubu
29	Genç bir işadammın izlenimleri	Davut Doğan	2002	Kendi Yayını

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yaymevi
30	Bir şehrin hayatına dokunan adam - Yılmaz Oruç	Tolga Aydoğan	2016	Denizler Kitabevi
31	Ana Duası	Nusret Arsel	2012	Yapı Kredi Yayınları
32	Can Kıraç Antika Adam	Mehmet Gündem	2017	Alfa Yayınları
33	Can Kıraç Eldivensiz Adam	Mehmet Gündem	2017	Alfa Yayınları
34	Kolajlı Taşlamalar	Can Kıraç	2004	Apa Ofset Yayıncılık
35	Anılar Olaylar	Can Kıraç	2004	Apa Ofset Yayıncılık
36	FB - Feyyaz Berker	Mehmet Altun	2015	Kurumsal Yayınlar
37	Necati: Necati Akçağlılar'ın Hayatından Anılar ve Anılar	Mehmet Altun	2012	Kurumsal Yayınlar
38	90'a yaklaşırken: Asım Kocabıyık kitabı	Esra Üstündağ	2011	Türkiye İş Bankası Yayınları
39	Tazılar köyünden Borusan'a	Asım Kocabıyık	2004	Doğan Kitap
40	Şakir Zümre : İlk Silah Fabrikatörü	Atilla Oral	2012	Demkar Yayınevi
41	Ben Patron Değilim: Gıda Sektöründeki Tamkılıgım	Vural Görener	1998	Banvit
42	Hala Patron Değilim	Vural Görener	2008	Banvit
43	Bir Hayat Hikayesi	İzzet Özlilhan	1999	Anadoluh Grubu
44	Sus Konuşma: Bir Yatırımcının Başına Gelenler	Hayyam Garipoğlu	2006	Topkapı Yayıncılık
45	Ömer Derindere - Yenilgi Yenilgi Zafere	İbrahim Öztürk	2014	Sistem Matbaacılık
46	Geçmişten Geleceğe Yazılan Mektup - İsmail Kavlu Hayatı ve Anıları	M. Bülent Kılıç	2006	Berkay Ofset
47	Gönlü Kırmaz Pazarından Ticaretin ve İnsanın Kalbine: Yaşar Duru	Tevfik Taş	2014	Duru
48	Bursa'da Bir Mucit Kamil Tolun'un Yaşam Öyküsü	Murat Kuter	2009	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
49	Faik Çelik'in Yaşam Öyküsü: Polatlardan Global Pazarı Uzanan Bir	Murat Kuter	2010	Kuter Yayıncılık
50	Dr. Cevdet Tuna	Fusun Güvenç	2016	Artikel
51	Adresini Arayan Mektuplar Bir İş Adamının Portresi ve Anıları İsmet	Reyhan Yıldız	2011	Goa Basım Yayın
52	Koç'ta 44 Yılım	Bernar Nahum	1988	Milliyet Yayınları
53	Mümkündür mucizeler: Rafael Torel'in hayatı	Batya Kebudi-Rita Ender	2007	Gözlem Kitap
54	Hayatım, Vakko	Vitali Hakko	1997	Vakko Yayınları
55	Uzanlar: Bir Korku İmparatorluğunun Çöküşü	Nedim Şener	2004	Güncel Yayıncılık
56	Alınımın teriyile: İbrahim Polat	Firuzan Gürbüz	2007	Doğan Kitap
57	İhtiner Servete Sahip Olmak Değil Ona Layık Olmaktır	Zühtü Şenyuva	2006	Ebru Grafik
58	Plazaların Efendisi Aydın Doğan Bir Medya İmparatorunun Öyküsü	Emin Karaca	2003	Karakutu Yayınları

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yayınevi
59	Cavit Çitak Hayallerim ve Otomobil	Arslan Mengüç	2009	Dünya Yayıncılık
60	Yılmaz Ulusoy / Yılmayan Bir Adamın Öyküsü	Mehmet Soysal	2005	Medya+İK
61	Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç 1961-1976	Can Dündar	2013	Yapı Kredi Yayınları
62	Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç 1. Cilt	Can Dündar	2006	Doğan Kitap
63	Bir Cumhuriyet aydını: Mehmet Ali Kağıtçı	Mehmet Saroğlu	2008	İş Bankası Kültür Yayınları
64	İzzet Baysal (1907-2000): cumhuriyetin öncü sanayicisi	Nuray Özdemir	2010	Phoenix Yayınları
65	Barak'tan Avrasya'ya (Yaşadıklarım, Gördüklerim, Öğrendiklerim)	Bekir Okan	2010	Doğan Kitap
66	Beyoğlundan Sütlüceye Bir Satıcının Beko-Arçelik Yılları (1983-2009)	Koral Boro	2011	Sokak Kitapları
67	Bir Anadolu Efsanesi Şefik Çerçioğlu	Silvan Güneş	2011	Hiperlink Yayınları
68	Özdemir Sabancı Bir Türk Samurayı	Ufuk Sandık	1996	Ad Yayıncılık
69	Türk Sanayinde Bir Uzun Yol Kaptanı: Hasan Subaşı	Pembe Candaner	2015	Türkiye İş Bankası
70	Ben Buraya Hayallerimle Geldim	Ertuğrul Kurdoğlu	2014	Scala Yayıncılık
71	Yılmayan Adam Kemal Coşkun	Saylan Murat	2010	Seçil Ofset
72	Emin Erdoğan Hayatı ve Hatıraları - Yaşadıklarımın Bir Kısmı Bilinsin	Osman Çakır	2015	Kendi Yayını
73	Şansı Arayacak Vaktim Olmadı	Hüseyin Bayraktar	2004	Kendi Yayını
74	Bir Ömrü Deriyorum	Hasan Yelmen	2009	Derimod
75	Azimli, Erdemli ve Girişimci Bir Egelinin Yaşam Öyküsü	Cevdet İnci	2006	İnci Holding
76	Dostlar Meclisi	Kadir Kameronoğlu	2009	Kendi Yayını
77	Bir Anıt Adam Vehbi Koç	Yaşar Yaşar	2000	Kendi Yayını
78	Altın Yol	Mehmet Gülşay	2007	D&D Kitap
79	Ben Demiştim	Saffet Ulusoy	2000	UND
80	Yaşadıklarım ve Hatırladıklarım	Mehmet Şuhubi	2005	Cem Ofset
81	Gizemli Patron: M. Emin Karamehmet	Aydın Haskebabçı	2002	Karakutu Yayınları
82	Babama Söz Verdim: Hayatım, Anılarım	Nurettin Çarmıklı	2006	Arkadaş Yayınları
83	Dibace'nin Ertesi Günü Ergun Kağıtçıbaşı'nın Anıları	Sevinç Baysal	2010	Uludağ Üniversitesi
84	Babama Çin'de Fabrika Kuracağımı Söylesem Gülerdi	İzzet Bayraktar	2016	Bayraktarlar Holding
85	Yılmaz Babaoğlu	Raşit Keskin	2008	Çizgi Kitabevi
86	Can Kıracı'nın Camhıraş Mektubu	Atilla Oral	2014	Denkar Yayınevi

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yaynevi
87	Çölde Çiçek Yetiştirmek	İlhan Erdoğan	2005	Miad Yayınları
88	Gördüklerim, Yaşadıklarım	Jak V. Kamhi	2013	Remzi Kitabevi
89	Rüzgarımı Kendi Yaratan Adam Mustafa Vasfi Diren	Haşım Akman	2013	Dimes
90	Hayatla Yapılan Anlaşma - Ali Durmaz 1935-2004	Fatma Durmaz Yılbirlik	2009	Kendi Yayını
91	Türk Kâğıt Sanayinin Öncüsü Mehmet Ali Kâğıtçı	Baki Kara	2004	Sappi Yayınları
92	İnci / İnci Pirinçioğlu'nun Gerçek Yaşam Öyküsü	İnci Pirinçioğlu	2007	Boyut Yayın Grubu
93	Aklımda Kalandar	A. Fethi Ağralı	2011	Esen Apaydın
94	Yılmaz Ulusoy: Dostlarının kaleminden iş hayatında 55 yıl	Burhan Akdağ, Burak Saraçoğlu, Cevdet Öztemel, Reyhan	2013	Doğan Kitap
95	Kenan Oltan: Fındık Kabağundan Çıkan Dev	Murat Taşkın	2017	Kendi Yayını
96	Hayat Okul Gibidir	Selçuk Yaşar	1994	Tükelmat
97	Kumda İz Bırakmak	Hüseyin Keçici	2002	Soyut
98	Eskişehir Sanayi Odası'nın 10 Yılı ve Mümtaz Zeytinioğlu	ESO	1981	Eskişehir Sanayi Odası Yayınları
99	En Değerli Hazine Dostluk ve Saygılıktır	Zühütlü Şenyuva	2009	Kendi Yayını
100	Ben De Tekstilciyim	Rüştü Akın	1995	Kendi Yayını
101	60 Yılda Öğrendiklerim Yaşadıklarım Yaptıklarım	İrfan Tufan Karaoğlu	1994	Kendi Yayını
102	Nuh Mehmet Küçükçalk'ın Hayatı - Artık Güneş Batıyor	Nasıde Gökbudak	2010	Kendi Yayını
103	Tuncer Güvensoy Kitabı : Yarım Kalan Bir Öykü	Neşe Doster	2008	Aras Doğu İnşaat
104	Bir Hayat Hikayesi Mehmet Kemal Dedeman	Zeynep Avcı	1996	Kendi Yayını
105	Ben Mithat Öztüre	A. Nedim Atilla-Nezih Öztüre	2013	Öztüre A.Ş. Kültür
106	Özel Sektör Yılları	Selçuk Maruflu	2010	Kendi Yayını
107	Bir Bayilik Öyküsü: Vehbi Koç ile Kırk Yıl	Salih Sayar	1999	Kendi Yayını
108	Hayırların mühendisi: büyük hayırsever İzzet Baysal'ın sağ kolu Ahmet Baysal'ın	Selami Özsoy	2013	Phoenix Yayınları
109	Bir Otaecim Öyküsü	Niyazi Kurtan	2005	Kurtan Bilim Sanat Eğitim Vakfı
110	Yarımlar İçin Erdoğan Özgörkey 75.Yıl Anısına	Erdoğan Özgörkey	2008	Eskiz Basım
111	Turizm'de Bir Duayen	İnci Pirinçioğlu	2002	Selçuk Yaşar Spor ve Eğitim
112	Modern bir "Koroğlu ve Ayvaz" hikayesi: İzzet Baysal & Ahmet Baysal	Hüseyin Tunçay	2016	Bolu Belediye Başkanlığı
113	İlklere Adamı ; Şerafettin Erbayram	Hüseyin Tunçay	2016	Bolu Belediye Başkanlığı
114	Sabuna Adanmış Bir Ömür: Bilal Sabuncu Anlatıyor	Bilal Sabuncu	2015	Kendi Yayını

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yaynevi
115	Göç Yollarından Bugünlere İsmail Keskinoğlu'nun 101 Yıllık Olağanüstü	Bahar Erkum	2013	Keskinoğlu
116	İnşaatlarda Yetmiş Yıl: Hatırladıklarım	Mebus Ergüvenç	2006	İntes
117	Dr. Üzeyir Garih	Sevgi Aslan	2002	Alarko Eğitim Vakfı
118	Kemal Uzan Kendi Kaleminden Bir İmparatorluğun Çöküşü	Mustafa Yılmaz	2006	Neden Kitap
119	Sanayiciliğe Sırağışı Bir Yolculuk	Şerif Ünan	2014	Cinius Yayınları
120	Fuad Bezman: bir duayen'in hatıratı	Nermin Bezman	2002	PMR
121	Hafiften bankacılık	İbrahim Betil	2002	Ana Yayıncılık
122	Zirvede 15 Yıl	Refik Baydur	2006	Sinemis Yayınları
123	Beyaz yakalı Cem Uzan fenomeni	Memduh Taşlıcalı	2002	Karakutu Yayınları
124	Yaşadığım Günler	Kazım Taşkent	2008	Yapı Kredi Yayınları
125	Cumhuriyet'in Başarı Öyküsü Asım Kocabıyık 1924-2012	Zafer Toprak	2014	Borusan Holding A.Ş.
126	Terzi Çıraklığından Patronluğa	Nihat Serbes	2001	Der
127	Türkiye'nin En Cömert Hayıseveri: Kadir Has	Hulusi Turgut	2013	Kadir Has Üniversitesi
128	Zeminden Zirveye: Hasan Türek	Aşık Nuri Şahinoğlu	2002	Ege Ofset
129	Vehbi Koç İle 30 Yıl	Fazlı Ayverdi	2001	Kendi Yayını
130	Yaşadığım Yıllar	Fehim Yenice	2002	Tamga Yayınları
131	Mösyö Bernar Nahum - Türk Otomotiv Endüstrisinin Duayeni	Adrian Streater	2011	Çiğlembik Yayınları
132	Türkiye'sine Sevdalı Adam Halit Narin	Ahmet Güner Elgin	2009	Tekstil Sanayi İşverenler Sendikası
133	Sanayinin içinden görüş ve düşünceler	Alber Bilen	1997	Ezgi Ajans
134	Babam Nuh Ağa ve Ben Hayatım Anılarım	Muharrem	2009	Yeniden Ajans
135	Atatürk Aydınlığında Yaşamak	Kazım Taşkent	1981	Bımbırdirek Matbaacılık
136	Bir İş Bankasının Öyküsü	Mustafa Kemal Sayıl	2004	İş Bankası Kültür Yayınları
137	Görüş ve Öneriler	İshak Alaton	2000	Cem Ofset
138	İş Hayatının 21 Gizli Kuralı	Vural Çakır	2007	Mediacat
139	Hayatım	Recep Gençer	2004	Alkan Matbaası
140	Girişimci Bir Sanayicinin Anıları (İyi Bir Sanayici Nasıl Olunur)	Recep Gençer	2012	Ege Basım
141	Pat pat: bankacının not defterinden	Orhan Topçuoğlu	2002	Kendi Yayını
142	Kelimelerde Dokunan Türkiye	Halit Narin	2006	Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yayınevi
143	Bir idealden gerçeğe-Türk Elektronik Sanayinin Önderi Y. Mith. M. Hacı Kamoy	M. Hacı Kamoy	2003	Devran Matbaacılık
144	Bir imparatorun iyizi, Asil Nadir	Bora Paran	2002	Milliyet Yayınları
145	Duygularım Düşüncelerim İnançlarım	Kazım Taşkent	1989	Ceyma Matbaası
146	Erver Ören Ağabey'in Ardından Mesajlar, Makâleler, Hatıralar	Ömer Faruk Yılmaz	2014	İhlas Vakfı Yayınları
147	Bizim Şarkı	Çiğdem Tüzün	2015	TPR Ofset
148	Mösyö Bernar Nahum (1911-1995)	Can Kırac	1995	Kendi Yayını
149	Anılar ve Öneriler	Refik Baydur	2008	Sinemis Yayınları
150	Aklımda kalanlar	Saffet Ulusoy	2005	Aysberg Yayın
151	Ben Demiştim 2 Geçti Artık	Saffet Ulusoy	2005	Aysberg Yayın
152	Yarım Yaşayan Adam	Fatih Vural	2017	Net Kitap
153	Geriyeye Bakmak Yok	Fatih Vural	2013	Alfa Yayınları
154	Markaların Efendisi Caner Tunaman	Fatih Vural	2015	Alfa Yayınları
155	Onun Kumaşı Farklıydı : Ahmet Sapmaz & Güneş Sanayi'nin Hikayesi	Kemal Sezer	2017	Hayıtkitap
156	Bir Dünya Kurmak ; Hüsnü Özyeğin'in Yaşam Öyküsü Eser Öyküsü	Rıdvan Akar	2017	Özyeğin Üniversitesi
157	İdealler Gerçekleşirken : Suna Kırac'ın İzinde 10 Yılın Öyküsü	Rıdvan Akar	2017	Suna ve İnan Kırac Vakfı
158	Ömrümden Uzun İdeallerim Var	Rıdvan Akar	2000	Suna ve İnan Kırac Vakfı
159	Benim Kale'm (Sadık Özgür'ün Yaşam Öyküsü)	Rıdvan Akar	2011	Kale Kilit ve Kalıp Sanayi
160	Muhtarrem Balat : Bir Akıl İnsanı	Şenol Er	2016	E Yayınları
161	Bağdat'tan İstanbul'a Dünüm Bugünüm	Nezir Kırdar	2016	Cinius Yayınları
162	Sabri Ülker'in Hayat Hikayesi	Hulusi Turgut	2014	Doğan Kitap
163	Toprak ağalığımdan sanayiciliğe: Osmanlı'dan Cumhuriyete Kayserili Molu ailesinin	Mehmet Çetin Şahin	2013	Dergah Yayınları
164	Rıza Güral'ın Toması	Rıdvan Akar	2011	Chiviyazları Yayınevi
165	Gadaynan Gadeyim	Cemal Çandır	2018	Boyut Yayın Grubu
166	Bir Gönül Hikayesi	Gönül Talu	2018	Alfa Yayınları
167	Koç'ta Üç Nesil : Sanayi Barışına Adanmış Bir Hayat Hikayesi	Tuğrul Kudatgöbilik	2017	Yapı Kredi Yayınları
168	Gerekirse Dünyayı da Surtlarsın	Ali Araplarlı	2016	Cinius Yayınları
169	Sigortacılığın Duayeni David Kohen : Sigortacı Bir Ailenin Beş Nesillik Serveni	Birant Yıldız	2015	Literatür Yayıncılık
170	Yalnız Yürümeyeceksin	Mehmet Cemal	2014	Hayat Yayınları

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yayınevi
171	Şark Tara Anlatıyor	Çiğdem Tüzün-Sühan	2015	Doğan Kitap
172	Şark Tara : Sıırların Ötesinde	Çiğdem Tüzün-Sühan	2014	Doğan Kitap
173	Aklmda Kalarlar	Baran Tuncer	2013	Tarihçi Kitabevi
174	Gemileri Yakmada Üstüne Yok. Sema Saydam Volkan'ın İnkayesi.	Mehmet Gündem	2016	Alfa Yayınları
175	Ehl-i dil bir işadımı Şevket Demirci (1942-2009): Şevket Baba	Mustafa Özdamar	2015	Kırkkandil Yayınları
176	Tuza'nın Penceresinden Mehmet Tuza Kitabı	Kaan Özkan	2015	Paşken A.Ş.
177	Birlikten Kuvvet Doğuran Başkan	İsmail Hakkı Dokuzlu	2015	Cinius Yayınları
178	Lüzumlu adam İshak Alaton	Mehmet Gündem	2012	Alfa Yayınları
179	Lüzumsuz adam İshak Alaton	Mehmet Gündem	2012	Alfa Yayınları
180	Kaşmir Yolu	Aysen Zamanpur	2012	Doğan Kitap
181	Sanayide bir mühendisin 60 yılı : 1946-2006	Turhan Onur	2012	MESS
182	Besnili bilge: Mehmet Erdemoglu : yaşanı, ilkeleri, eserleri	Aysun Öner	2011	Doğan Kitap
183	Bulutların üstüne turmarıken: THY, bir dönüşüm öyküsü	Cem Kozlu	2007	Remzi Kitabevi
184	İşadımı fabrikası Hasan Balcı	Melih Arat	2011	Varlık Yayınları
185	İş Bankasında 60 Yıl	Cahit Kocaömer	2011	Doğan Kitap
186	O dağın ardında ne var? Celal Aras kişisel tarih anlatısı (1957-2008)	Aylin Süer Alparslan	2011	Chiviyazıları
187	Hayat mücadele değil, mücadele hayattır	Rıza Kutlu Işık	2010	Careta Yayıncılık
188	Liderlik Gönül İşidir	Ömer Bolat	2009	Hayat Yayınları
189	Kazım Taşkent ve Yapı ve Kredi Bankası	Sadi Abağ	1981	Yapı Kredi Yayınları
190	Önemsiyorum Öneriyorum	Yılmaz Ulusoy	2009	Doğan Kitap
191	Hizmete Adanmış Bir Ömür	Cengiz Kaptanoğlu	2009	Stil Matbaacılık
192	Ahmet Keleşoğlu: Başarıya Adanmış Bir Yaşam	Murat Koraltürk	2008	Selçuk Ecza Deposu
193	İki Dünya	Filiz Ofınoğlu	2008	Cumhuriyet Kitapları
194	Mecit Bahçivan: Rahva Krallığından Peynir Krallığına	Saylan Murat Hekimoğlu	2007	Timaş Yayınları
195	Rüzgara Karşı Bir Başarı Öyküsü	Mehmet Çanakçı	2008	Kendi Yayıını
196	Neden?	Halil Bezmen	2006	Literatür Yayıncılık
197	Amerika'da Kırk Yıl Kadıköy'den Wall Street'e Yaşam Kavgam	Yılmaz Erolgaç	2016	İkinci Adam
198	Kadir Has: Vatan boreu ödiyorum	Hulusi Turgut	2006	Kadir Has Vakfı

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yayınevi
199	Varolmanın Yolunda Zengin Olmak	Mehmet Tanrısever	2005	Kendi Yayını
200	Zirvedeki Şahin-Hayatım ve Fikirlerim	Kemal Şahin	2000	Hayat Yayınları
201	Ak Altının Ağası: Hacı Ömer Sabancı'nın Hayatı	Nimet Arzık	1972	Tur Yayınları
202	Bıraktığım yerden Hayatım	Sakıp Sabancı	2004	Doğan Kitap
203	Kopuzlar - Rizeli Bir İş Adamının Gerçek Yaşam Öyküsü (1892-1963)	Şakir Kopuz	2003	Kaknüs Yayınları
204	Eli Acıman: sevmediği sözcük reklam, aşık olduğu mesleği reklamcılık	Nil Baransel	2003	Doğan Kitap
205	Bir Yaşam İksiri: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı	Can Dünder	2003	Türkiye İş Bankası Yayınları
206	İş hayatımdan kesitler ve gençlere tavsiyeler	Üzeyir Garih	2000	Hayat Yayınları
207	Benim Almanyam Benim Türkiyem	Vural Öger	2003	Altın Kitaplar
208	Kulağınıza Küpe Olsun	Bülent Şenver	2001	Remzi Kitabevi
209	Hayat Bazen Tatlıdır	Sakıp Sabancı	2001	Kendi Yayını
210	Öldüren Sır: Garih : sıradışı bir Musevi'nin portresi	Abdullah Muradoğlu	2001	Bakış Yayınları
211	İzlenimler, Umutlar	Nejat F. Eczacıbaşı	2001	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
212	Kuşaktan Kuşağa	Nejat F. Eczacıbaşı	1982	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
213	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı İçin Yazılanlar	Anonim	1999	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
214	Bir Kent Bir İnsan: İzmir'in Son Yüzyılı S. Ferit Eczacıbaşı'nın Yaşamı ve	Yaşar Aksoy	1986	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
215	Sivil Toplum Lideri Dr. Nejat F. Eczacıbaşı	Celâl Ertuğ	1998	Bilgi Yayınevi
216	Hayatım	Selçuk Yaşar	1996	Tükelmat
217	Çınarım İzi	Mehmet Kemal	1998	Dedeman Holding A.Ş.
218	Gönül Galerimden	Sakıp Sabancı	1988	Kendi Yayını
219	Hatıralarım, Görüşlerim, Öğütlerim	Vehbi Koç	1987	Vehbi Koç Vakfı
220	Hayat Hikayem	Vehbi Koç	1974	Kendi Yayını
221	İşte Hayatım	Sakıp Sabancı	1985	Aksoy Matbaacılık
222	Para Başarının Mükafatıdır	Sakıp Sabancı	1985	Kendi Yayını
223	Rusya'dan Amerika'ya Gezdiklerim Gördüklerim	Sakıp Sabancı	1989	Kendi Yayını
224	Değişen ve Gelişen Türkiye	Sakıp Sabancı	1993	Güzel Sanatlar Matbaası
225	Daha Fazla İş Daha Fazla Aş	Sakıp Sabancı	1993	A4 Ofset Basımevi
226	Hacı Ömer	Sadun Tanju	1993	Apa Ofset Yayıncılık

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yayınevi
227	Anılarımla patronum Vehbi Koç	Can Kıracı	1995	Milliyet Yayınları
228	Yeni Bir Türkiye	Nejat F. Eczacıbaşı	1998	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı
229	İşte Tecrübelerim	Davut Doğan	2016	Hayat Yayınları
230	Trabzon'dan dünyaya açılan bir marka ve ardındaki büyük başarı hikayesi : Celâl	Nurgül Günaydın	2015	Medya İletişim Yayıncılık
231	Hayalden Holdinge	Erol Akça	2016	Efil Yayınevi
232	Kendi İşimi Kendin Bul	Uğur Ekşioglu	2015	İnkılap Kitabevi
233	Yüz Binlerce İs Yaratın Adam	Tufan Sevinçel	2013	Alfa Yayınları
234	Dün Gibi	Ketty Hakko	2010	Promat
235	Zoraki bankacı: bir dönemin perde arkası	Metin Berk	2014	Abm Yayınevi
236	Zoraki bankacı zorda	Metin Berk	2015	Abm Yayınevi
237	Cihad ve MÜSİAD	Ömer Cihad Vardan	2012	Timaş Yayınları
238	Tarıladan Şanghay'a: çalışkanlığın ve inancın zaferi	Ali Rıza Koç	2012	Destek Yayınları
239	Basım Sanayiinde 35 Yıl	Oktay Gürel	2004	Kendi Yayın
240	CEO'luga Uzman Yol	Tufan Darbaz	2010	Sistem Yayıncılık
241	CEO Hazım Kantarcı	Hazım Kantarcı	2013	Ofset Yayınevi
242	Perakendede Liderlik - Perakende de Diriliği Kaybetmeden İrileşmek	Servet Topaloğlu	2008	Hayat Yayınları
243	Bir Cumhuriyet çocuğunun hayat hikayesi: Türk milletine borcumuz var: İdris	Osman Çakır	2014	Ötügen Yayınları
244	Birleşen Arılar Göral Çatak Yaşam Öyküsü	Mehmet Sadık Bozkurt	2017	Yason Yayıncılık
245	Çekilin Ben Doktor Değilim!	Gökhan Taş	2016	Ceres Yayınları
246	Yeni Ceo Sensin	İzzet Karaca	2015	Papercam Medya
247	Atölyeden Patronluga Beş İşadamının Sıra Dışı Hikayesi	Özbey Men	2016	Kendi Yayın
248	Tecrübesizliğin Şansındır	Ahmet Paksoy	2013	Alfa Yayınları
249	İtibar ve İtimat	Sedat Üründül	2016	Üründül Grup
250	Bendeniz Ahmet Cavcav	Ahmet Cavcav	2014	Karina Kitap
251	Başarıyı Ararken Nasıl Yapmalı	Fahri Kuz	2007	Fahrikuz Yayınları
252	Borsa Kralı	Nasrullah Ayan	2017	Sorum Yayınları
253	Hatıralarım	Abdurrahman Akman	2011	Gündoğan Yayınları
254	Duygusal Sermaye	Mehmet Semih	2012	Final Kültür Sanat Yayınları

Sıra No	Eser Adı	Yazar	Yayın Yılı	Yaymevi
255	Birlikte Başarmak	Mehmet Semih	2017	Elma Yaymevi
256	Hayata İhten Bakış	Aydın İhten	2017	Ceres Yayınları
257	Her Hayat Bir Mirastır - Berat Cömertöğlü	Silvan Güneş	2015	Karina Kitap
258	Kanatlı sektörünün öncülerinden : Yusuf Yar	Hüseyin Tunçay	2017	Bolu Belediye Başkanlığı
259	Yedi Yaşında Bindiğim Kamyonun Frenleri Patladı ve Hayata Yuvarlandım	Ataman Özbay	2014	Elma Yaymevi
260	Daha Yeni Baslıyor: Geleceğin Dünyasında Esneklik, Yakınsama, Ağ Yapısı Ve Karanlık	Faruk Eczacıbaşı	2018	Koç Üniversitesi Yayınları
261	Rubikon - Bir Reklamcılık Efsanesi	Süheyl Gürbaşkan	2017	İnkılap Kitabevi
262	İş'te Hayat: Başarıların Hikayesi	Hasan Koç	2015	İkinci Adam Yayınları
263	Nuri Demirağ Hayat ve Mücadeleleri	M. Necmettin Delorman	1957	Nu.D Matbaası
264	Nuri Demirağ - Türkiye'nin Havacılık Efsanesi	Fatih Dervişoğlu	2007	Ötügen Yayınları
265	Nuri Demirağ Kimdir?	Ziya Şakir	1947	Kenan Matbaası
266	Nuri Demirağ: Uzun İnce Bir Yolda Bitmeyen Şarkımız	H. Caner Akkurt	2015	Yeni Türkiye Yayınları
267	Bir Öncünün Romanı Nuri Demirağ	Muhittin Şimşek	2017	Alfa Yayınları
268	Hayallerini Uçuran Adam: Nuri Demirağ	Mehmet Bahattin	2013	İstanbul Ticaret Odası
269	Teşebbüslerim Reisliklerim	Süreyya İlimen	1949	Hilmi Kitabevi
270	Sözlerinde Saklı : Mehmet Kemal Dedeman'ın hayata dair sırları : [bir lider analizi]	Mehmet Kayhan Kamal	2007	Dedeman Holding A.Ş.
271	Kurucu Başkan Doğan Ersöz	Murat Kuter	2017	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
272	Saklım Gizlim Yok (Anılar ve Yorumlar)	Gazanfer Sanlıtop	2002	Bilge Yayınları
273	Markalı Konutun Başöğretmeni Aykut Mutlu: Bana Mütteahhit Demeyin	Nevzat Basım	2013	TK Yaymevi
274	Takım Tezgaahları Sektöründe 30 Yıllık Tecrübe	Bülent Bozkurt	2010	İkinci Adam Yayınları
275	Küçük Bir Girişimin Öyküsü	S. Soner Selçuklu	2006	Sistem Yayıncılık
276	100 Milyonluk Araba	Osman Yaşar	2018	Ceres Yayınları
277	Fikret Aktekin'in Yaşam Anıları	İsmet Aktekin	2017	Doğan Kitap
278	Mühendis: Ersin Arnoğlu'nun Yapı Merkezi İle Bütünleşen Hayatı	Anonim	2014	Kendi Yayını